

MUSIIKILLISET OPPIMISMENETELMÄT ALAKOULUN ENGLANNIN JA RUOTSIN OPPIKIRJOISSA

Hilda Ivars

Maisterintutkielma

Musiikkikasvatus

Musiikin, taiteen ja

kulttuurin tutkimuksen

laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Hilda Ivars	
Työn nimi Musiikilliset oppimismenetelmät alakoulun englannin ja ruotsin oppikirjoissa	
Oppiaine Musiikkikasvatus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 65
<p>Tiivistelmä</p> <p>Musiikki ja kieli kulkevat käsi kädessä ja niillä on paljon yhteistä: Molemmissa on melodia, rytmi, intonaatio ja molemmilla välitetään viestiä sekä suullisesti että merkkijärjestelmän avulla. Kielen ja musiikin siirtovaikutus on havaittu useassa tutkimuksessa. Aivotutkimuksen puolelta suositellaan musiikin ja laulamisen hyödyntämistä kielen oppimisessa ja sitä onkin hyödynnetty jo pitkään.</p> <p>Kielten asema ja merkitys on kasvanut vuoden 2014 opetussuunnitelman voimaantulon jälkeen ja opetusta on varhennettu alkamaan heti ensimmäiseltä luokalta vuonna 2019. Myös opetussuunnitelmassa näkyy musiikin merkitys ja se kulkee mukana kielten kohdalla läpi opetussuunnitelman. Oppikirjat kootaan ensisijaisesti opetussuunnitelman perusteella ja tutkimukseni kannalta on tärkeä lähtökohta, että musiikin merkitys on nostettu esille myös opetussuunnitelmassa.</p> <p>Tässä tutkielmassa selvitän, millä tavoin musiikkia hyödynnetään 2020-luvun oppikirjoissa. Aineistona ovat alakoulun A1-englannin ja -ruotsin oppikirjasarjat High five!, Fram! ja Allihopa!. Analysoin aineiston musiikkisisältöjä niiden määrän ja tavoitteellisen hyödyntämisen kannalta. Tulevana musiikin- ja kielenopettajana minua kiinnostaa myös se, miten kielten oppikirjojen musiikkeja voi integroida musiikinopetukseen ja toisaalta kuinka helppoa tai vaikeaa opettajan on tarttua musiikkitehtäviin, mikäli musiikkitaustaa ei ole.</p> <p>Tuloksista käy ilmi, että musiikki on oppikirjoissa läsnä koko alakoulun ajan. Molemmissa kirjasarjoissa käytettiin lauluja, joihin oli tehty joko sanoitukset tai sekä sävellys että sanoitus oppimistarkoituksessa. Molemmissa kirjasarjoissa oli lisäksi listattu teemoihin sopivia musiikkivinkkejä opettajan materiaaliin. Englannin kirjasarja High five! käyttää ruotsia enemmän musiikkia ja laulujen lisäksi runsaasti rytmikkäitä loruja, jotka tukevat kielen oppimista niin sanaston, lausumisen kuin kielitiedonkin osalta. Englannin kirja kannustaa myös integraatioon ja varhennetun englannin oppikirja sisältää musiikkikappaleiden nuotit.</p>	
Asiasanat Kieli ja musiikki, kielen oppiminen, varhennettu kielenopetus, oppikirjatutkimus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

KUVAT

KUVA 1	Esimerkki Ready... -osiosta ja laulun kuvaohjeesta (Kalaja ym. 2020a).....	36
KUVA 2	Esimerkki High five! 1-2-kirjan (2020a) nuoteista.	37
KUVA 3	Esimerkki oppilaan kirjan Ready... -osion laulusta (Kalaja ym. 2019b).....	38
KUVA 4	Ote Action! -osion lorusta (Kalaja ym. 2017).	40
KUVA 5	Esimerkki kielivoimistelulorusta (Kalaja ym. 2018).	43
KUVA 6	Esimerkki lorun elävöittämisohjeista (Kalaja ym. 2019, 220).	44
KUVA 7	Esimerkki Fram! (2023, 42) oppilaan kirjan laulutehtävästä.	47
KUVA 8	Esimerkki Allihopa! 1-kirjan (2023, 85) musiikkitehtävästä.	50
KUVA 9	Esimerkki laulutehtävän jälkeisestä tehtävästä (Liljeqvist ym. 2023)	52
KUVA 10	Esimerkki tehtävänannosta opettajan oppaassa (Kalaja ym. 2020b, 164)...	59

TAULUKOT

TAULUKKO 1	High five! 1-2 (2020b) laulujen ja lorujen määrä.....	36
TAULUKKO 2	High five! 3 (2019b) laulujen ja lorujen määrä.....	39
TAULUKKO 3	High five! 4 (2017) laulut ja lorut osioineen.....	41
TAULUKKO 4	High five! 5 (2018) -kirjan laulut ja lorut osioineen.	43
TAULUKKO 5	High five! 6 (2019) Laulut ja lorut osioineen.....	45
TAULUKKO 6	High five! -kirjasarjan musiikkitehtävät.....	45
TAULUKKO 7	Fram! (2023) -kirjan laulut ja lorut osioineen.....	48
TAULUKKO 8	Allihopa! 1 (2023) -kirjan laulut ja lorut osioineen.....	50
TAULUKKO 9	Allihopa! 2 (2023) -kirjan laulut ja lorut osioineen.....	53
TAULUKKO 10	Fram! ja Allihopa! -sarjojen musiikkitehtävät	53

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KIELEN KEHITTYMINEN JA OPPIMINEN	7
	2.1 Kielen kehittyminen lapsuusiässä	7
	2.2 Oppimisesta, oppimisympäristöstä ja yksilöllisyydestä	9
	2.3 Vieraan tai toisen kotimaisen kielen oppimisprosessi alakoulussa.....	11
3	KIELEN OPISKELU SUOMESSA	15
	3.1 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014	16
	3.2 Varhennetun vieraan kielen opetussuunnitelma 2019	17
4	KIELI JA MUSIIKKI - MUSIIKKI JA KIELI.....	19
	4.1 Kielen ja musiikin yhteiset ulottuvuudet	20
	4.2 Syitä hyödyntää musiikkia kielen opetuksessa	22
5	TUTKIMUSASETELMA	29
	5.1 Tutkimuskysymykset	29
	5.2 Tutkimusmenetelmä ja analyysi	29
	5.3 Tutkimusaineisto.....	30
	5.4 Tutkimuksen luotettavuus.....	32
	5.5 Tutkijan rooli.....	33
6	TULOKSET ENGLANTI.....	35
	6.1 High five! 1-2.....	35
	6.2 High five! 3.....	37
	6.3 High five! 4.....	39
	6.4 High five! 5.....	41
	6.5 High five! 6.....	43
7	TULOKSET RUOTSI	46

7.1	Fram!	46
7.2	Allihopa! 1	48
7.3	Allihopa! 2	51
7.4	Tulosten luotettavuus.....	54
8	POHDINTA.....	56
8.1	Tulosten yhteenveto	56
8.2	Tehtävänannot.....	58
8.3	Integraatio	59
9	AINEISTON LÄHDETIEDOT	61
10	LÄHDELUETTELO.....	63

1 JOHDANTO

Head, shoulders, knees and toes! Muistuuiko mieleesi jokin laulu tai loru, joka toimi muistisääntönä kielen oppimisessa? Entä oletko oppinut uusia sanoja musiikin kautta, tai sujuvoittanut lausumistasi laulamalla? Todennäköisesti olet, sillä musiikin on todettu monella tavalla auttavan vieraan kielen oppimista ja sitä on jo pidemmän aikaa osattu myös hyödyntää kielen opetuksessa. Tässä tutkielmassa tarkastelen tämän hyötysuhteen opetuskäyttöä 2020-luvun alakoulun kielten oppikirjoissa.

Aineistonani on kaksi eri kielen oppikirjasarjaa, joilla on sama kohdeyleisö: A1-kieltä lukevat alakoululaiset. Tavoitteeni on selvittää, millä tavoin ja kuinka paljon musiikkia hyödynnetään alakoulun kielenopetuksessa. Kielet ovat englanti ja ruotsi, sillä englanti on ylivoimaisesti eniten luettu A1-kieli Suomessa (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020) ja ruotsi on toinen kotimainen kieli. Ruotsia luetaan A1-kielenä vain vähän, mutta A2-kielenä jo paljon enemmän (SVT 2023). Kaksi kieltä antavat kattavamman kuvan oppikirjojen musiikkisisällöistä kuin yksi ja tarjoaa myös vertailumahdollisuuden.

Valitsin tutkimuskohteekseni alakoulun, sillä lyhyen oppikirjojen selailun perusteella totesin, että musiikin käyttö on alakoulussa yläkoulua yleisempää. Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista tutkia syitä sille, että musiikin käyttö vähentyy yläkoulussa ja mikä on sen laita lukion kielten tunneilla.

Tutkimusta ja sen tuloksia pohjustaa katsaus tutkimus- ja tilastotietoon aiheen ympärillä. Luvussa kaksi perehdytään ihmisen kielelliseen kehittymiseen lapsuusiässä, sillä koulun kielen opetus alkaa niin ikään jo lapsuusiässä. Tarkastelen myös oppimista ja musiikkia kielen oppimisen apuna, sekä opetussuunnitelmia, jotka asettavat raamit suomalaiselle kielen opetukselle.

2 KIELEN KEHITTYMINEN JA OPPIMINEN

2.1 Kielen kehittyminen lapsuusiässä

Vieraan kielen oppimisprosessissa on paljon samaa puhumaan oppimisen kanssa, vaikka täysin samanlainen tapahtuma se ei ole. Puhumaan oppinen on ainutlaatuinen prosessi, jota ei voi toistaa myöhemmin (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2015). Jos puhumaan oppimisessa on haasteita, voivat ne vaikuttaa myöhempään vieraan kielen oppimiseen. Koulussa sekä äidinkielen että vieraan kielen opetus alkaa varhennetun kielen opetussuunnitelman perusteella samana vuonna, eli ensimmäisellä vuosiluokalla.

Tässä luvussa tarkastellaan kielen kehittymistä vauvasta koululaiseen, jolloin varsinainen vieraan- tai toisen kotimaisen kielen opiskelu viimeistään alkaa. Puhumaan oppimisen prosessi noudattaa samoja lainalaisuuksia kuin vieraan kielen oppiminen, vaikka onkin tätä tehokkaampaa. Lapsen kielellisen kehitysprosessin ymmärtäminen auttaa hahmottamaan muun kuin äidinkielen oppimisen prosessia.

Vauva

Kuuloaisti on tärkeä osa kielen oppimista, eli myös kuulon kehittyminen vaikuttaa osaltaan kielen oppimiseen. Yksilön ensimmäiset kuulomuistijäljet muodostuvat jo sikiöaikana ja sikiö reagoi kuulemiinsa ääniin (Nurmi ym. 2015, 27). Luultavasti myös ihmisäänten erottaminen muista äänistä alkaa jo kohdussa, mutta ainakin vastasyntynyt erottaa ihmisäänen muista äänistä (Nolen-Hoeksema, Loftus, Lutz & Fredrickson 2014, 74). Omalle kielelle lapsi altistuu jo muutaman kuukauden aikana

syntymästä, vaikei itse muodosta sanoja tai puhu vielä pitkään aikaan (Nurmi ym. 2015, 27). Jo vastasyntynyt voi erottaa eri kieliä, ellei kielen rytmi ole hyvin samankaltainen kuin vanhempien puhumassa kielessä. Vastasyntynyt vauva kykenee myös erottamaan eri äänenkorkeuksia jopa sävelaskeleen tarkkuudella ja äitinsä äänen muiden ihmisten äänistä. (Nolen-Hoeksema ym. 2014.)

Äidinkielen tai -kielten ero vieraan kielen oppimiseen piilee siinä, että äidinkielen oppiminen tapahtuu niin varhaisessa iässä, ettei sitä voida toistaa enää jälkeinpäin yhtä tehokkaana prosessina, toteavat Nurmi ym. (2015). Uuden kielen opettelu on aina haastavampaa kuin puhumaan opettelu, joka tapahtuu suurilta osin kuin huomaamatta – eihän äidinkielen taivutusmuotoja tai sanastoa tarvitse pöntätä, vaan ne *vain osataan*. Puhutaan omalle kielelle herkistymisestä, joka tapahtuu muutaman kuukauden iässä. (Nurmi ym. 2015.) Herkistymisen jälkeen äidinkieli tai -kielet alkavat hahmottumaan tarkemmin, puheen muodostamat representaatiot mielessä jäsenyivät (Nurmi ym. 2015, 27). Vauva ”kuulee aksenteilla”, eli erottaa oman kielen ja aksentin muista kielistä ja eri aksenteista (Särkämö & Tervaniemi 2010, 44). Tämä mahdollistaa äidinkielen oppimisen nopeasti ja tarkasti, hienovaraiset sävyerot ja monimutkaiset kielioppisäännöt painuvat mieleen (Nurmi ym. 2015).

Ennen puhumisen aloitusta lapsella on esikielellisen kommunikaation vaihe, johon sisältyy ääntelyn lisäksi tärkeänä osana kehonkieli ilmeinen, eleinen ja liikkeinen. Lapsen ympärillä puhuminen on silti tärkeää jokaisessa kasvuvaiheessa ja puhekyky kehittyy paljon kuuntelemisen avulla. (Nurmi ym. 2015, 36–37.)

Leikki-ikäinen

Nurmi ym. (2015) kertovat, että leikki-ikäisellä sanasto karttuu nopeasti ja äidinkielen rakenne ja lauseenmuodostaminen kehittyy. Lapsen täytyy oppia hallitsemaan kielen eri rakennetasot, jotta hänen puhettaan voidaan ymmärtää. Väärät taivutusmuodot karsiutuvat kielestä pois kuin itsestään, sillä niille ei löydy vastineita kuullusta kielestä lapsen ympärillä (kuten vanhemmat tai vanhemmat sisarukset). Kaksivuotiaan puhe keskittyy preesensissä tapahtuvien asioiden ilmaisuun, mutta

kolmevuotias käyttää myös jo muita aikamuotoja, adjektiiveja, komparatiivia ja superlatiivia. (Nurmi ym. 2015.)

Kaksikielisessä ympäristössä kasvaessa on tärkeää, että kumpikin vanhempi puhuu systemaattisesti omaa äidinkieltään lapselle. Kaksi kieltä erottuvat lapsen mielessä ja tämän on mahdollista oppia molemmat ja pitämään niiden rakenteet ja järjestelmät erillään toisistaan. (Nurmi ym. 2015, 47). Sama periaate pätee varhennetussa kielenopetuksessa, kielisuihku- ja kielikylypedagogiikassa, jossa kielen opettaja toimii johdonmukaisesti kohdekielellä (ks. Luku 2.3).

Linnavalli (2019) tutki väitöskirjassaan päiväkotikäisten suomalaisten lasten puheäänen kehittymistä, sen yhteyksiä kielellisiin taitoihin ja musiikkileikkikouluun osallistumisen vaikutusta näihin taitoihin. Tutkimuksessa oli verrokkiryhmänä lapsia, jotka eivät osallistuneet musiikkileikkikouluun. Seurantatutkimus toteaa, että lapsen viikoittainen musiikkileikkikouluun osallistuminen vaikutti positiivisesti kielen kehittymiseen. Erityisesti musiikki vaikutti foneemien käsittelyyn ja sanaston tunteeseen. (Linnavalli 2019.) Musiikin vaikutusta lasten kielelliseen kehitykseen on tutkittu runsaasti ja Linnavallin tutkimuksen tulokset ovat linjassa lukuisten aiempien tutkimusten kanssa.

2.2 Oppimisesta, oppimisympäristöstä ja yksilöllisyydestä

Tutkimusten (Prashnig 2000) perusteella monet oppilaat oppivat paremmin vapaassa oppimisympäristössä, kuin omassa pulpetissaan istuen. Lisäksi pienillä lapsilla hämärä valaistus rauhoittaa ja vähentää hyperaktiivisuutta ja levottomuutta. Työrauha ei tarkoita kaikille täyttä hiljaisuutta, vaan taustamusiikki tai hiljainen puheensorina on suuremmalle osalle oppilaista paras työskentely-ympäristö. Myös ajankohta vaikuttaa oppimiseen: Koulupäivän aamun ensimmäinen tunti voi olla rauhallinen, kun taas iltapäivän viimeinen tunti hyvin levoton. Oppimiselle paras aika vaihtelee yksilöittäin. (Prashnig 2000, 57–61.)

Musiikin hyödyntäminen kielenopetuksessa on muutakin kuin vieraskielisiä lauluja ja loruja. Musiikkia voi käyttää opetuksessa strategisesti muistia parantavana, energisoivana tai rauhoittavana taustamusiikkina (Prashnig 2000, 239), mutta tällaisia yleisiä oppimista tehostavia keinoja ei aina oppiainekohtaisissa oppikirjoissa ole tuotu esiin. Lisäksi tekijänoikeudet ovat aiheuttaneet haasteita taustamusiikin käyttämiseen, josta lisää luvussa 4.2.

Prashing (2000) toteaa, että oppijat voidaan karkeasti jaotella vasemman ja oikean aivopuoliskon käyttäjiin. Vasemman aivopuoliskon käyttäjille perinteinen hiljainen virikkeetön luokkatila ja itsekseen tai opettajan avulla opiskelu toimii parhaiten. Oikeaa aivopuoliskoa käyttäville otollisin ympäristö on hälyisä, hämärä ja vapaamuotoinen tila ja vuorovaikutteinen oppiminen. Ihanteelliset oppimisympäristöt ovat niin perustavanlaatuisesti erilaiset, että niiden huomioiminen tuottaa kouluille ja opettajille vähintäänkin haastavat lähtökohdat. Opettajia saattaa kuitenkin lohduttaa se, että vaihtelu ja monipuolisuus tukevat kaikenlaisia oppijoita ja vaihtelevuus tukee erilaisia oppijoita parhaiten. (Prashnig 2000.)

Kotitehtävät ovat tärkeitä kaikissa oppiaineissa, myös kielissä. Kotona oppimisympäristön voi muodostaa helpommin itselle sopivaksi kuin koulussa. Lasten kohdalla se tapahtuu varmasti aika lailla tiedostamatta eikä lapsen tarvitse ymmärtää aivolohkojensa painotuksia vaan riittää, että läksyjen tekeminen onnistuu ilman suurempia vaikeuksia.

Myös molempien aivopuoliskojen käyttäminen on mahdollista ja useissa toiminnoissa näin tapahtuukin, Prashnig (2000) jatkaa. Parhaassa asemassa oppijoina ovat ne, jolle molempien puoliskojen käyttö onnistuu. Yksi molempia puoliskoja käyttävistä toiminnoista on laulun sanojen muistaminen. Molemmat aivopuoliskot ovat käytössä laulun sanoja oppiessa. Tällöin myös ne, jotka muuten oppiessaan käyttävät enemmän toista puoliskoa kuin toista, saavat molemmat puoliskot käyttöönsä. (Prashnig 2000, 39–41.)

2.3 Vieraan tai toisen kotimaisen kielen oppimisprosessi alakoulussa

Viimeistään alakoulussa lapsi aloittaa muun kuin oman äidinkielen opiskelemaan. Äidinkielen taito kehittyy ja sanavarasto karttuu vielä pitkään ja vieraan kielen oppiminen usein myös laajentaa äidinkielen sanavarastoa. Alakoulun ajalle enimmäkseen asettuva keskilapsuudeksi kutsuttava ajanjakso kattaa ikävuodet 7–11. Keskilapsuudessa lapsen tärkein kehitystehtävä on oppiminen. (Nurmi ym. 2015.)

Keskilapsuudessa lapsen muististrategiat kehittyvät ja lapsi alkaa käyttää eri tekniikoita muistaakseen asioita (Nurmi ym. 2015). Siksi koulussa on tärkeää tuoda näitä tekniikoita saataville monipuolisella opetustavalla. Ilona Leimun (2021) teos ”Kieli tarttuu leikiten” kuvaa kielen oppimista monipuoliseksi prosessiksi. Vierasta kieltä opitaan Leimun (2021) mukaan äidinkielen tapaan puhumalla, kuulemalla, yrittämällä ja erehtymällä. Tätä hyödynnetään funktionaalisessa kielenopetuksessa, jossa kielen käyttäminen on tärkein oppimismenetelmä.

Funktionaalinen kielenopetus on vallitseva oppimiskäsitys myös käytössä olevissa opetussuunnitelmissa (ks. Luku 3.1). Funktionaalisessa kielikäsitteessä kielen käytölle luodaan tarve, joka voi olla esimerkiksi peli, leikki, laulu tai tarina. Ymmärtääkseen tarinaa tai pärjätäkseen pelissä, on opittava kieltä ja tarve motivoi oppijaa. Toinen motivaatiota lisäävä toiminta on oppilaiden omien kokemusten ja havaintojen hyödyntäminen ja niistä keskustelu vierasta kieltä käyttäen. Oppilaan kokemus osallisuudesta auttaa muistamaan ja luo merkityksiä. (Leimu 2021, 16–18.) Lisäksi onnistumisen kokemukset heti koulutien alussa ovat erittäin merkittäviä, sillä lapsi alkaa muodostaa sisäistä kuvaa itsestään oppijana heti koulun alettua (Nurmi ym. 2015). Funktionaalinen kielenopetus tarjoaa paljon onnistumisen hetkiä, kun osaaminen tulee ilmi suorassa kielellisessä kanssakäymisessä. Onnistumisen ja osaamisen kokemukset tukevat motivaatiota läpi koulutien (Nurmi ym. 2015).

Kielikylpypedagogiikalle on ominaista kohdekielellä toimiminen, jolloin opettaja käyttää kohdekieltä opetusvuorovaikutuksessaan ja äidinkieltä vain tarpeen vaatiessa (Leimu 2021, 19). Kielikylpyohjelmat ovat sisällöiltään ja tavoitteiltaan opetuksen järjestäjän paikallisesti määrittelemiä, eikä opetussuunnitelma (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) 2014, 90) erittele niitä tarkemmin. Kohdekielellä toimiminen saattaa aluksi turhauttaa tai ärsyttää oppilaita, mutta siihen auttaa siedättyminen (Leimu 2021, 55). Siedättymisessä kieli käy pikkuhiljaa tutummaksi, siellä täällä kuulee tuttuja sanoja eikä opettajan puhe ole enää täysin ymmärryksen ulkopuolella.

Varhennettu kielenopetus ei tarkoita ainoastaan sitä, että kielenopetus aloitetaan aiemmin kuin ennen. Kun opetusta varhennetaan, täytyy opetusmenetelmien huomioida lapsen ikä: ensiluokkalaisella on merkittävästi erilaiset lähtökohdat oppimiseen kuin kolmannella luokalla olevalla lapsella. Varhennetun kielenopetuksen mukana koko kielenopetuksen oppimiskäsityksiä on ravisteltu. Aiemmin A1-kielen oppitunneilla kirjoitettiin paljon, oli sanakokeita, luettiin ääneen kirjan kappaleita ja täytettiin tehtäviä. Varhennetussa kielenopetuksessa pyritään funktionaalisuuteen leikin, pelien, musiikin ja toiminnan kautta. (Leimu 2021, 24.)

Leimu (2021) mainitsee kielenopetuksen tekijöiden otolliselle oppimisympäristölle olevan perusluonteeltaan samanlaisia, kuin minkä tahansa oppimisympäristön kohdalla. Ilmapiirin on oltava turvallinen ja vuorovaikutuksellinen opettajien ja oppilaiden välillä. (Leimu 2021, 47.) Jos oppilaat eivät uskalla puhua opettajalle, eivät he etenkään uskalla käyttää vierasta kieltä hänen tai muiden oppilaiden kuullen. On kuitenkin muistettava, että oppilasryhmät koostuvat aina yksilöistä, joissa on itsevarmempia ja arempia oppilaita, jotka ovat kaikki yhdenvertaisia opetukseen osallistujia. Osa turvallista oppimisympäristöä ja -ilmapiiriä on myös suhtautua virheiden tekemiseen osana kielen oppimisen prosessia. Virheet kuuluvat asiaan ja ovat ainoastaan hyvä keino oppia vierasta kieltä. Virheisiin ei tule takertua, mutta ne täytyy huomioida, jotta oppilas voi oppia. Kyse on erityisesti tavasta, jolla opettaja korjaa virheen: opettaja voi esimerkiksi tarjota oikeaa mallia ja

pyytää oppilaita toistamaan sen tai kehua ensin oppilasta yrittämisestä ja sitten korjata virhe. (Leimu 2021, 47–50.)

Vierasta kieltä aloittava oppilas muodostaa nopeasti itsestään ja taidoistaan mielikuvan itsestään kielenoppijana. Tässä opettajan rooli on tärkeä, sillä pahimmillaan mielikuva voi seurata oppilasta pitkällekin elämässä. (Leimu 2021, 48.) Tällainen sisäinen kuva itsestä muodostuu muissakin oppiaineissa, esimerkiksi musiikintunneilta monelle on jäänyt ikuinen käsitys omista musiikillisista kyvyistään vain opettajan tökeröiden kommenttien perusteella.

Leimu (2021) esittelee kirjassaan myös altistumisen käsitteen. Altistumalla oppiminen tarkoittaa sitä, että aivot reagoivat kuulemaansa myös ihmisen tiedostamatta. Siten ympärillä paljon puhutut kielet vaikuttavat niiden oppimiseen ja voivat tehostaa sitä. Monikielisen, erityisesti englanninkielisen median saavuttavuuden takia lapset altistuvat koko ajan enemmän ja enemmän englannin kielelle jo ennen koulun aloittamista. Tämä helpottaa erittäin paljon kielen oppimisen aloittamista, sillä kieli kuulostaa lapsille jo valmiiksi tutulta ja he voivat osata jo yksittäisiä sanoja ja fraaseja. (Leimu 2021, 56.) Kielitietoisuutta voidaan lisätä erikielisillä lauluilla ja loruilla, jotka altistavat kielten äänneille, äänenkorkeuksille ja rytmille (Leimu 2021).

Lorujen ja laulujen avulla voi opetella muistamaan mitä tahansa haluaa. Musiikin melodia ja rakenne saavat sanat jäämään eri tavalla kuulomuistiin, kuin ainoastaan puhutun kielen kuunteleminen. Laulut voi yhdistää peleihin tai leikkeihin, joissa hyödynnetään toistoa. Yksinkertaiset melodiat jäävät vielä oppitunnin jälkeenkin oppilaiden päähän soimaan ja jatkavat muistikuvan rakentamista. (Leimu 2021, 77–78.)

Musiikki nähdään usein osana kielen opetuksen toiminnallisuutta. Se saattaa liittyä siihen, että toiminnallisuuden käsite ymmärretään sellaiseksi oppimiseksi, joka tapahtuu muutoin kuin hiljaa paikallaan istuen. Mäntylä (2021) selkeyttää toiminnallisuuden käsitettä seuraavasti: Musiikin käyttö oppimisessa ei ole automaattisesti toiminnallista opetusta eikä paikallaan istuminen taas poista

mahdollisuutta toiminnalliseen oppimiseen. Kyse on oppijasta, hänen autonomiastaan ja toimijuudestaan oppimisessa. (Mäntylä 2021.) Jos oppilas kieltäytyy täysin oppimasta ja olemasta toimijana omassa oppimisessaan on toiminnallisuutta vaikea toteuttaa, vaikka kuinka soittaisi musiikkia tai järjestäisi draamaleikkejä ja pelejä oppitunneille. Toiminnallinen kielen opetus tarkoittaa kaikkea sellaista opetusta, jossa toiminnallisuuden tavat (leikit, pelit, musiikki, loruttelu, liikkuminen, ongelmanratkaisutehtävät jne.) tukevat kielen oppimista. Tärkeä perusajatus on se, että oppija on opetuksessa toimija ja aktiivinen osa oppimisprosessia, ei pelkkä tiedon vastaanottaja. (Mäntylä 2021.)

Musiikkia voidaan käyttää toiminnallisesti esimerkiksi loruilla ja lauluilla, joihin kuuluu oppimista tukevia liikkeitä. Pelkkä liikkeiden sattumanvarainen lisääminen kielitehtävään ei välttämättä lisää tehtävän toiminnallisuutta juurikaan, vaan niiden täytyy jollain tavalla liittyä opetettavaan asiaan (Mäntylä 2021). Lapsella on luontainen tarve liikkua, mutta toiminnallisuus vaatii raamit ja harjoittelua toimiakseen, kun kyse on pienistä oppilaista. Toiminnallisen oppimisympäristön luominen voi tuntua vaivalloiselta, mutta lopulta se parhaimmillaan vain tehostaa oppimista. (Leimu 2021, 79–80.)

3 KIELEN OPISKELU SUOMESSA

Suomen viralliset kielet ovat suomi ja ruotsi, mutta Suomessa puhutaan tietenkin paljon muitakin kieliä ja vieraskielisyys on jo tovin ollut selvässä nousussa. Suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien määrä väheni peräti 10 747 henkilöllä vuonna 2021. Samaan aikaan vieraskielisten määrä kasvoi 25 195 henkilöllä. Suomen kokonaisväkiluku vuonna 2021 oli 5 548 241. (SVT 2021.)

Suomen kieltenopettajien liitto (SUKOL) ry avaa kielten opetuksen tilanteen nettisivuillaan selkeästi: Kielen opetusta on varhennettu vuonna 2019, joka tarkoittaa sitä, että vieraan kielen tai toisen kotimaisen kielen opiskelu aloitetaan jo ensimmäisellä luokalla. Tätä ensimmäisellä luokalla aloitettavaa kieltä kutsutaan A1-kieleksi ja se on kaikille yhteinen ja pakollinen. (SUKOL 2022.) Tämä muutos on erittäin ilahduttava, sillä oman tietämykseni karttuessa on tullut ilmi, että lapsena kielen oppiminen on helpompaa ja tehokkaampaa kuin aikuisena. Lapsilla on myös vähemmän ennakkoluuloja ja asenteita eri kieliä ja kielialueita kohtaan kuin nuorilla ja aikuisilla. Kielen osaaminen voi myöhemmin elämässä tarjota sellaisia mahdollisuuksia, joista ei ole edes osannut haaveilla.

Toinen pakollinen yhteinen kieli B1 aloitetaan kuudennella luokalla. (SUKOL 2022.) Koulun tarjoama kielitarjonta riippuu koulusta ja useimmin tarjolla suomen, ruotsin ja englannin lisäksi on esimerkiksi ranska ja saksa. Selkeästi tavallisinta on sekä ennen varhennusta että varhennuksen jälkeen aloittaa A1-kielenä englanti. Sen valitsi vuonna 2019 melkein 300 000 alakoululaista, kun seuraavaksi eniten valittua A1-kieltä, suomea valitsi n. 20 000 lasta. Ruotsi oli vasta neljänneksi valituin A1-kieli aiemmin mainittujen, sekä ranskan lisäksi. (SVT 2020.) Englannin opiskelu on ollut kasvussa alaluokilla 2020-luvulle saavuttaessa (SVT 2020), mutta pysyi ennallaan vuosien 2020 ja 2021 välisenä aikana (SVT 2022).

A2-kielen voi osassa kouluista aloittaa valinnaisesti 4. tai 5. vuosiluokalla, sen opetus tulee muiden oppiaineiden lisäksi, jolloin oppilaan viikkotuntimäärä kasvaa sen minimimäärästä. Yläkoulussa A2-kieli muuttuu kokonaan valinnaiseksi oppiaineeksi. (SUKOL 2022.) Myös vapaaehtoisista A2-kielistä suosituin oli vuonna 2019 englanti (18 013 oppilasta), mutta toiseksi suosituin oli ruotsi (11 927 oppilasta). Kolmen kärkeen nousi vielä saksa (10 800 oppilasta), jonka jälkeen muut kielet valittiin harvemmin. (SVT 2020.)

B1-kielen valinnoista selvä enemmistö valitsi ennen varhennusta ja yhä varhennuksen jälkeen ruotsin. Englantia, suomea, ranskaa ja saksa B1-kielenä lukevia oli yhteensä noin sata. (SVT 2020 ja 2023.) Ruotsin kieli on Suomessa aina joko oppilaan A, B1 tai äidinkielenomainen kieli (POPS 2014, 197).

Tässä tutkielmassa näkökulma painottuu niihin oppilaisiin, joilla äidinkieli on suomi ja A1-kieli englanti tai ruotsi, sillä aineistona toimivat kirjasarjat on heille suunnattuja. A2-ruotsissa voidaan käyttää samaa Allihopa! -kirjasarjaa kuin A1-ruotsia lukeville. Sitä kautta sivuan siis myös A2-kieltä, vaikkei se olekaan tutkimuksen keskiössä.

3.1 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS 2014) määritellään opetuksen tarkoitus, tavoitteet ja arviointiperusteet jokaisen oppiaineen kohdalla. Opetussuunnitelma (2014) määrää, että oppilaan on luettava äidinkielen lisäksi vähintään yksi vieras kieli ja yksi toinen kotimainen kieli. Toinen näistä on pitkän oppimäärän (A1) ja toinen keskipitkän oppimäärän (B1) kieli. A1-kieli voi olla suosituimman, eli englannin lisäksi myös äidinkielenomainen ruotsi (äiru) tai suomi, pitkän oppimäärän ruotsi tai jokin muu kieli. Ennen kielen opetuksen alkua voidaan koulussa toteuttaa kielisuihkuja, joissa kieleen tutustutaan ja sitä opitaan laulaen, leikkien, pelaten ja liikkuen. (POPS 2014, 128.) Kielisuihkuissa kielen opetus voidaan yhdistää muihin oppitunteihin.

Opetussuunnitelmassa (2014) luonnehditaan kielen oppiaineen tehtäväksi edistää ajattelutaitojen kehittymistä, sillä kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kielen opiskelu antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Kieli on kommunikation väline, joten sitä opiskellessa kehittyvät vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot. (POPS 2014, 127.) Opetussuunnitelmassa kielten kohdalla on kautta linjan mainittu luovuus ja musiikki.

”Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikkisyydelle ja luovuudelle.” (POPS 2014, 127)

Jo vuoden 1983 Peruskoulun kielenopetuksen opetussuunnitelma kannustaa lukuisissa yhteyksissä musiikin hyödyntämiseen. Pasanen (1992) kertoo, että kielten oppikirjat ovat myös 1990-luvun alussa sisältäneet musiikkia ja sitä myötä kannustaneet opettajia sen käyttöön. Oppikirjat sisälsivät nauhoitteet, joissa oli kuuntelutehtävien lisäksi musiikkia, välimusiikkia ja äänitehosteita. Pasanen (1992, 86) arvioi, että musiikkia on käytetty kielen oppitunneilla ainakin 1980-luvun alusta lähtien ja käyttö on sen jälkeen ollut nousujohteista. Tähän vaikuttaa erittäin paljon opettajien omat konventiot ja sitä myötä koulujen väliset erot.

3.2 Varhennetun vieraan kielen opetussuunnitelma 2019

Koska kielenopetusta varhennettiin vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman jälkeen, on sitä varten määrätty oma varhennetun vieraan kielen opetussuunnitelma (VOPS) vuonna 2019. Siinä mainitaan, että esiopetuksesta kouluun siirtyvän lapsen huoltajia tiedotetaan koulun tarjoamasta kieliohjelmasta, jolloin kieliä voidaan jo ennen A1-kielen oppimäärän opetuksen aloitusta tutustuttaa kieliin esiopetuksessa. Kielisuihkuissa kieleen tai kieliin voidaan tutustua laulaen, leikkien, pelaten ja liikkuen. Tavoite toisen kotimaisen kielen (yleensä ruotsi) on herättää oppilaiden myönteinen asenne ruotsin kielen oppimiseen ja vahvistaa luottamusta omaan kykyyn oppia ja käyttää kieltä. (VOPS 2019, 7.)

VOPS:ssa (2019) korostuu kokonaisuutena rohkaisu kielen käyttämiseen taitotasosta riippumatta. Opetuksessa kehoitetaan huomioimaan erilaiset ja eri taustoista tulevat oppijat, käyttämään monipuolisia, oppilaslähtöisiä ja oppilaita osallistavia työtapoja. Näiden työtapojen valinnassa lähtökohtana ovat toiminnallisuus ja tutkiva oppiminen ja niissä yhdistyy leikinomaisuus, musiikki, draama, pelit ja liike.

VOPS:n (2019) tavoitteet musiikin hyödyntämisen näkökulmasta näkyvät S3, eli sisältöalue kolmen kohdalla. Musiikkia kehoitetaan hyödyntämään osana vuorovaikutusta, sanaston ja rakenteiden harjoittelemisessa (VOPS 2019, 9 & 27), äänteiden ja sanapainojen harjoittelussa (VOPS 2019, 10 & 28) ja tekstitaidon harjoitteluun liittyvien sanastojen ja rakenteiden harjoittelussa (VOPS 2019, 10 & 28).

Kolmannelle luokalle siirryttäessä tehdään kielivalinnat B1-kielen osalta, ja myös tässä nivelvaiheessa ennen kielivalintojen tekemistä voidaan järjestää kielisuihkuja, joka voi edesauttaa monipuolisia kielivalintoja (VOPS 2019, 31).

4 KIELI JA MUSIIKKI - MUSIIKKI JA KIELI

Osa tutkijoista näkee, että musiikilla ja kielellä on peräti yhteinen kantamuoto (Särkämö & Tervaniemi 2010, 43) ja osa kiistelee siitä, onko musiikki saanut alkunsa kielestä vai kieli musiikista (Besson & Schön 2003, 270–271). Vähemmän kiistelty tosiasia on se, että puhutulla kielellä ja musiikilla on paljon yhteistä. Tässä luvussa perehdytään kielen ja musiikin yhtäläisyyksiin ja eroavaisuuksiin.

Kieli ja musiikki ovat molemmat kulttuurisen viestinnän välineitä (Pasanen 1992, 85) eli informaatiota (Besson & Schön 2003, 271–272) ja ovat tärkeitä tekijöitä kulttuurien muodostumisen kannalta kaikkialla maailmassa kaikkina aikoina. Musiikki on kieltä, jota sellaisetkin ihmiset ymmärtävät, jotka eivät pysty kommunikoimaan puhutulla kielellä (Huotilainen 2019). Merkittävä ero on se, että yksi kielen päätehtävistä on kommunikaatio kaikista arkipäiväisistä sananvaihdoista kaunokirjallisuuteen, runouteen ja tarinoiden kertomiseen saakka (Besson & Schön 2003, 269–270). Musiikin päätehtäviä on monia, esimerkiksi esteettiset kokemukset, vireytyminen, rauhoittuminen, itseilmaisuus, tunteiden kanavointi ja niin edelleen.

Molemmissa on myös kirjallinen merkkijärjestelmä, joka helpottaa viestin ja perinteen siirtämistä jälkipolville. Molemmissa on myös rytmi, sointi, kesto ja intonaatio. (Pasanen 1992, 85.) Sekä musiikin että kielen perustoiminta ja rakenne on samankaltainen. Niiden välittämä informaatio tulee esiin tietyssä rytmissä, tietyn ajan kuluessa esiintyen eri korkeuksilla (Besson & Schön 2003, 271–272). Molempia ilmaisevat äänet, jotka ovat uniikkeja juuri ihmislajille (Besson & Schön 2003, 272), vaikka molempien kaltaista ääntelyä esiintyy myös muilla eläimillä (Särkämö & Tervaniemi 2010, 43). Molempien peruselementteihin lukeutuu myös äänenvoimakkuus (Pasanen 1992, 83). Lisäksi sekä kieli että musiikki koostuvat eripituisista peruselementeistä, joista luodaan pidempiä ja taas pidempiä kokonaisuuksia (Besson & Schön 2003, 272). Uskon, että mahdollisella yhteisellä

alkuperällä ja lukuisilla yhtäläisyyksillä on vaikutusta siihen, että musiikki tukee kielen oppimista.

4.1 Kielen ja musiikin yhteiset ulottuvuudet

Melodiasta tulee usein ensimmäiseksi mieleen musiikki, mutta kielessäkin on melodia, eli äänenkorkeus vaihtelee. Tonaalisissa kielissä äänenkorkeuden erot voivat vaikuttaa myös sanojen merkityksiin (Särkämö & Tervaniemi 2010, 44). Musiikissa äänenkorkeuden vaihtelut ovat stabiileja, kun taas kielessä puheen äänenkorkeuden vaihtelu on yksilöllistä ja sen taajuudet vaihtelevat puhujan äänialan mukaan (Särkämö & Tervaniemi 2010, 44).

Äänenväri erottaa musiikissa eri soittimet toisistaan, mutta kielessä äänenväri on vielä tärkeämmässä osassa, sillä sen avulla tunnistetaan eri äänteet toisistaan (Särkämö & Tervaniemi 2010, 44). Karkeasti jaoteltuna vasen kuuloaivokuori käsittelee puhetta ja oikea kuuloaivokuori musiikkia (Särkämö & Tervaniemi 2010, 44), kun vierasta kieltä kuunnellaan sekä puheena että osana musiikkia, molemmat aivokuoret ovat käytössä ja oppiminen tehostuu.

Musiikin ja puhutun kielen melodian perustavoite on eri. Musiikissa melodia perustuu vakiintuneihin intervalleihin, jotka voivat olla tarkasti mietittyjä ja joilla voi olla myös opittuja tunnevasteita (esim. duuri ja molli länsimaisessa musiikkiperinteessä). Puheessa ja kielessä melodia on sivutuote ja ymmärtäminen on puheen päätavoite, kun musiikin päätavoite on tuottaa esteettinen kokemus. (Särkämö & Tervaniemi 2010, 45.)

Rytmi

Rytmi määritellään sekä puheen että musiikin osalta siten, että rytmillä jaotellaan ääntä keston, ajoituksen, painotuksen ja ryhmityksen perusteella (Särkämö & Tervaniemi 2010, 45). Puherytmi on erityisen tärkeässä asemassa vieraan kielen sujuvuuden oppimisen kannalta, sillä ulkomaiset aksentit ja korostukset johtuvat

pitkälti juuri kielen rytmin puutteellisesta hallinnasta (Särkämö & Tervaniemi 2010, 45). Jos tavoite on kuulostaa siltä, että vieras kieli on hallussa, on puheen sujuvuus, eli rytmin hallinta kaikkein tärkein seikka. Jos puhe on sujuvan kuuloista, ei pienillä kielioppivirheillä ole yhtä paljon merkitystä kuin silloin, jos kieli takkuua ja sen tuottaminen hidasta. Tämän voivat kaikki varmasti havaita jutellessaan vaikkapa ei-äidinkielenään suomea puhuvan henkilön kanssa. Painotuksella on merkitystä kaikissa kielissä. Esimerkiksi vaihtamalla painotettua sanaa, voidaan luoda merkityseroja pidemmässä fraasissa. Tällöin painotetaan virkkeen tärkeintä sanaa ja kyseessä on emfaattinen painotus (Kuronen & Leinonen 2011, 154).

Laulut, riittäminen ja räpät tehostavat tiedon omaksumista ja sen tallentumista pitkäkestoiseen muistiin (Prashnig 2000, 241). Musiikin sanarytmit tehostavat fraasien oppimista (Leimu 2021, 77–78), jonka takia lauletussa vieraskielisessä opetusmusiikissa olisi hyvä kiinnittää huomiota siihen, että sanarytmit, fraasit ja painotus ovat luontevia. Erityisesti juuri laulamalla ja sanavaraston karttumisella on selkeä yhteys, eikä se ole ihme: Lauluissa lapsi törmää itselleen uusiin sanoihin jatkuvasti, ovat ne sitten hänen äidinkieltään tai vieraskielisiä. Uudet sanat esiintyvät jo tuttujen sanojen joukossa ja vakiintuvat laulamalla (Linnavalli 2019, 60), mutta myös pelkkä laulujen kuuntelu paransi sanavarastoa (Moreno, Bialystok, Barac, Schellenberg, Cepeda & Chau 2011). Lisäksi ihmisen muisti toimii tarinallisesti, jonka takia laulun tai lorun tasaisesti etenevä rytmi helpottaa muistamista (Huotilainen 2019). Jos vieraskielisten sanojen merkitys lisäksi liitetään etenemään loogisella tavalla, voi useampikin säkeistö tarttua mieleen.

Olen itse opetellut esimerkiksi Yhdysvaltojen osavaltiot laulun avulla. Siinä muistamista tehostavat rytmin ja melodian lisäksi se, että osavaltiot ovat laulussa aakkosjärjestyksessä. Tällöin jos minulle tulee laulaessa muistikatkos, voi puuttuvan osavaltion päätellä jo edellisestä ja seuraavasta laulun osavaltiosta.

Syntaksi ja merkitys

Särkämö ja Tervaniemi (2010) toteavat, että syntaksi tarkoittaa periaatteita, joiden perusteella yksiköt muodostetaan sarjoiksi: sanat lauseiksi ja sävelet melodioiksi. Musiikin syntaktisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi asteikot ja sointuprogressiot, kun taas kielessä ne ovat sanaluokat ja muut kielen kategoriat ja niiden yhdistämistavat, jotka ovat yksiselitteisiä sillä kieli keskittyy aina tavoitteeseensa: ymmärtämiseen. Musiikissa vastaavia ilmiöitä tai universaaleja syntaktisia ominaisuuksia ei ole, sillä juuri kaanonin rikkominen palvelee usein musiikin esteettistä tavoitetta. (Särkämö & Tervaniemi 2010, 46.)

Kielessä merkitykset ovat semanttisia (sanat ja lauseet heijastavat todellisuutta) ja pragmaattisia (kuulijan kontekstisidonnaiset päätelmät kuulemastaan viestistä), kun musiikissa merkitykset voivat olla toki myös sitä, mutta myös jotain aivan muuta. Musiikki voi herättää muiston, tunteen, tarpeen liikkua sen tahtiin, piristää, rauhoittaa, ja harjaantuneella korvalla myös oletuksia siitä, mitä seuraavaksi musiikissa tapahtuu. Kun musiikkia ja kieltä yhdistetään lauletuksessa tai räpätysissä musiikissa, yhdistyvät kielen ja musiikin merkitykset toisiinsa ja kokemus merkityksestä voimistuu. (Särkämö & Tervaniemi 2010, 47.)

4.2 Syitä hyödyntää musiikkia kielen opetuksessa

Tätä tutkielmaa kirjoittaessani olen jutellut sen aiheesta monien ihmisten kanssa, ja tuntuu siltä, että lähes jokaisella tuntuu olevan edes yksi esimerkki lorusta tai laulusta, joka on jäänyt mieleen alakoulun kielten oppitunneilta. Kuulun sukupolveen, joka on aloittanut A1-kielen kolmannella luokalla ja B1-kielen yläkoulun puolella. Muistan itsekin laulaneeni kotona CD-levyn kanssa englanninkirjan lauluja ja myös myöhemmin olen kokenut musiikista olevan itselleni erittäin paljon hyötyä kielen oppimisessa. Ehkäpä juuri nämä muistot saivat minut valitsemaan aiheekseni juuri tämän. Ilmiölle löytyy myös runsaasti tieteellistä taustaa, josta lisää tässä luvussa.

Aivotutkija Minna Huotilainen (2019) nimeää musiikin tehokkaimmaksi tavaksi lapselle oppia kieltä. Hän kehottaa varhennetun kielen opetuksen opettajia

laulattamaan lapsia mahdollisimman paljon ja yhden pidemmän oppitunnin sijaan lyhyinä tuokioina pitkin viikkoa. Opettajan roolista toiminnassa hän teroittaa, ettei opettajan tarvitse olla musiikillisesti taitava tai osaava, vaan esimerkkinä toiminen ja rohkaisu riittävät. Tuoreessa Helsingin sanomien artikkelissa ”Musiikin opetus voi olla yksi ratkaisu koulujen eriytymiseen, sanovat huippututkijat” (Bäckgren 2023) tutkija Huotilainen toteaa laulamisen olevan hyvä keino opetella kieltä. Samassa artikkelissa Huotilainen ja Tervaniemi musiikin käyttö opetuksessa tulisi olla mahdollisimman saavutettavaa, jolloin eri valmiuksilla olevat opettajat voisivat hyödyntää musiikkia.

Musiikki ylittää oppiainerajat ja integroituu lähes kaikkiin oppiaineisiin (Pasanen 1992, 81). Aivotutkimuksen näkökulmasta oppimista tehostaa molempien aivopuoliskojen käyttö, johon musiikin käyttö vieraan kielen opetuksessa on oivallinen ratkaisu (Pasanen 1992, 81). Lapsen musiikillinen toiminta kehittää aivomekanismeja (Huotilainen 2019) ja sen myötä esimerkiksi musikaalisuuden ja kielen oppimisen yhteyttä on tutkittu paljon (mm. Dexter & Ormwake 1934; Blickenstaff 1963; Dobbs 1966; Schwerdtfeger 1976; McCoy 1979; Eternon 1961; Sauer 1975 ja Pitkänen 1972). Tutkimusten perusteella voidaan todeta, että kielen ääntämisen oppimisella ja musikaalisuudella on yhteys. Musikaalisuuden ja musiikillisten taitojen kehittäminen kielenopetuksessa olisi siis myös oppimistulosten puolesta perusteltua. (Pasanen 1992, 83.) Vieraan kielen oppimisessa on tietenkin monia muitakin osa-alueita kuin ääntäminen, jota on tutkittu eniten.

Sekä kielen että musiikin oppimisessa on voimakas siirtovaikutus, molemmat vaativat paljon pitkäjänteistä harjoittelua ja taitoa on ylläpidettävä sen hallitsemisen pysymiseksi (Pasanen 1992, 85). Opettamisen yhtymäkohtia ovat esimerkiksi se, että kummankin aineen opettajan on hallittava instrumenttinsa ja sisällyttää taidetta opetukseensa. Molemmissa oppimistulokset ovat tehokkaimmillaan, kun oppiminen aloitetaan nuorena. (Pasanen 1992, 85.)

Musiikkivalinnat

Tässä tutkielmassa keskityn erityisesti tutkimaan oppikirjojen musiikkitarjontaa, joka yleisesti tarkoittaa sitä, että oppikirjoja varten on sävelletty, sanoitettu, sovitettu ja äänitetty musiikkia täsmätarkoituksenaan tukea englannin tai ruotsin kielen oppimista. Tällainen musiikin hyödyntäminen on ihanteellisin tilanne, sillä musiikin soveltuvuus on arvioitu opettajan puolesta, eikä opettajan tarvitse itse etsiä tai valikoida musiikkia. Tällöin myös opettajat, joilla ei ole musiikillista erityisosaamista, voivat hyödyntää musiikkia yhtä lailla.

Pasasen (1992) mukaan pedagogiseen tarkoitukseen tehtyjen laulujen lisäksi pitäisi hyödyntää ”aitoa” musiikkia (myös Dubin 1974; Baltra 1982, Frizel & de Matos 1982). Näen oppikirjojen ulkopuolisen musiikin käytön hyödyn koskevan erityisesti yläkoululaisia ja lukiolaisia, joilla kielen ymmärrys on jo reilusti alkeita pidemmällä. Alakoululaisilla oppikirjojen ulkopuolista aitoa musiikkia voi käyttää esimerkiksi itsenäisen työn taustalla keskittymistä edistämässä tai leikeissä ja peleissä. Jo nuortenkin lasten toiveita voi ottaa vastaan ja opettaja voi käyttää musiikin sanoituksia opetustarkoituksessa. Tällöin vastuu musiikkivalinnasta on oppikirjakirjoittajien sijaan opettajalla. Opettajan on hyvä käydä kappaleet läpi ennen yhdessä kuuntelua, sillä niiden tulisi soveltua lasten laulettaviksi. Monipuolisuus tuntuu olevan valttia myös aidon musiikin valinnoissa. Populaarimusiikki tulee lähelle lasta ja nuorta, kansanlaulut kertovat kielialueen kulttuurista ja perinteestä ja klassinen soitinmusiikki tehostaa keskittymistä (Pasanen 1992, 95).

Laadukkaissa lastenlauluissa sävelkulku mukailee kielen luonnollisia äänenkorkeuden ja -voimakkuuden vaihteluita, jolloin niiden oppiminen on lapselle helpompaa kuin puheen kautta (Huotilainen 2019).

Viritys- ja taukomusiikki

Musiikki vaikuttaa vegetatiiviseen hermostoon, hengitykseen ja pulssiin ja toimia terapeuttisesti rauhoittavana tekijänä. Näistä syistä sitä voi käyttää taukojen aikana siltana kahden toiminnan välillä ja taukomusiikissa voi myös laulaa mukana eikä sen tarvitse olla vain kuuntelutarkoituksessa. (Pasanen 1992, 96.) Jos

luokkahuoneeseen kaivataan energiaa, toimii musiikin avulla tahdistaminen yhtä lailla toiseen suuntaan. Vauhdikas musiikki energisoi lapsia. (Huotilainen 2019.)

Samoista hermostollisista syistä taustamusiikki voi auttaa keskittymään (Pasanen 1992, 96), mutta taustamusiikin kanssa on syytä olla erityisen harkitseva, sillä joillekin keskittyminen vaatii hiljaisuutta. Lisäksi alati kasvavan ärsyketulvan keskellä koulu voi olla ainoa paikka, jossa oppilas saa tai tämän täytyy opiskella hiljaisuudessa. Musiikin tuoma tunnelma voi kuitenkin edesauttaa virtaus-, eli flow-tilan syntymistä oppimistilanteessa ja musiikki myös tahdistaa toimintaa, eli nopeatempoinen musiikki voi tehostaa toimintaa ja hidastempoinen puolestaan rauhoittaa sitä. (Huotilainen 2007, 40.)

Taustamusiikin ja kaiken opetuksessa käytetyn musiikin käytössä tulee olla tarkkana tekijänoikeuksien kanssa. Tekijänoikeuslaissa on opetuspoikkeus -kohta, joka sallii musiikin julkisen esittämisen opetuksen yhteydessä (Teosto 2023). Tämä ei koske esimerkiksi opettajan henkilökohtaisia tilauksia, eli esimerkiksi Spotify Premiumia. Aineistona käyttämäni oppikirjasarjojen aikaan YouTube-videopalvelun videot laskettiin elokuvateoksiksi, jotka Operightin (2023) ohjeistuksen mukaisesti eivät sisältyneet opetuspoikkeukseen, eikä niitä saanut esittää luvatta. YouTube'n sisältöä sai kuitenkin käyttää opetuksessa, mikäli sen linkitti oppilaille ja kukin katseli videon omalta laitteeltaan. (Operight 2023.) Tämä lainsäädäntö on kuitenkin parhaillaan muuttumassa, sillä uusi tekijänoikeuslaki astuu voimaan keväällä 2023. Sen myötä YouTube-videot ovat jatkossa sallittuja opetuskäytössä mainoksineen. (Salmela 2023.)

Ääntäminen ja kuullun ymmärtäminen

Ääntämään oppii puhumalla ja laulamalla. Laulamisen on todettu olevan yksi tehokkaimmista tavoista oppia vierasta kieltä (Huotilainen 2019, 244). Laulattaminen alakoulussa voi madaltaa kynnystä laulamiseen myös yläkoulun puolella, jolloin se yleensä vähenee, sillä nuoria on usein vaikeaa saada mukaan heittäytymistä vaativaan toimintaan. Se ei kuitenkaan ole missään nimessä mahdotonta, eikä ainakaan Pasasen

(1992) mielestä aikuistumisella ole tekemistä tämän haluttomuuden kanssa, vaan liian lapsellisilla lauluvalinnoilla.

Laulamisen harjoittelu tukee ääntämisen lisäksi kuulojärjestelmän kehitystä (Huotilainen 2019), sillä lausumista opitaan paljon kuuntelemalla ja toistamalla. Laulaminen harjoittaa korvaa kuulemaan vivahde-eroja kielessä, sekä parantaa artikulointia. Se voi laskea kielen käyttämisen kynnyksiä, eli vaikuttaa terapeuttisesti. Laulaessa aremmatkin kielen käyttäjät pääsevät olemaan osallisina. Laulaminen voi parantaa kielen sujuvuutta ja opettaa omasta äidinkielestä puuttuvia äänteitä. (Pasanen 1992, 99.) Musiikkia kuunnellessa samat lauseet ja sanat yleensä toistuvat useammin, kuin puhetta kuunnellessa. Jos musiikki on mieleistä, kuuntelee yksittäistä kappalettakin useampaan kertaan ja sillä tavoin kuuntelemalla voi oppia uusia sanoja niitä koskaan itse lausumalla.

On eri asia kuunnella musiikkia esimerkiksi englannin kielellä kuin kuunnella ja ymmärtää *kieltä* englanninkielisessä musiikissa. Sanoitukset ovat populaarimusiikissa vain yksi osa kappaletta, eivätkä kaikki kuuntelijat kiinnitä sanoituksiin juurikaan huomiota. Ei siis kannata olettaa, että runsas musiikin kuuntelu johtaisi suoraan oppimistuloksiin. Tarvitaan myös oppijan omaa aktiivisuutta ja kiinnostusta ottaa selvää kappaleiden sanoitusten merkityksestä. Tietysti kielen rakenteelliset piirteet, sanajärjestys ja vakiintuneet sanonnat voivat jäädä mieleen ilman suurempaa vaivannäköä pelkällä kuuntelulla, mutta kielen ensisijainen tarkoitus on viestin välittäminen, joten jos viesti ei välity, ei kielestä ole hirveästi hyötyä. Jos kuuntelutaitoa halutaan kehittää musiikin avulla, voidaan sitä tehostaa sisältöön liittyvin kysymyksin tai aukkotehtävänä niin, että oppilaiden tulee arvata tai tunnistaa mikä sana sanoituksesta puuttuu (Pasanen 1992, 98).

Sanasto

Esimerkiksi laululeikit, joissa musiikkiin eläydytään elein ja liikkein, tukevat sanojen merkitysten yhdistymistä ja muistamista (Pasanen 1992, 101). Toinen paljon käytetty ja monelle tuttu sanaston opettelutapa on lorut, laulut ja räpit. Muutoin puisevat tai

toisiinsa liittymättömätkin sanat jäävät paremmin mieleen laulun muodossa ja sen opetteleminen on motivoivampaa kuin sanalistan. Vaikka ilmiölähtöinen oppiminen, toiminnallinen oppiminen ja kielikylpy pedagogiikka eivät liputa sanalistojen tai -kokeiden puolesta, voi muistiloruista silti olla hyötyä – kunhan koko sanaston karttuminen ei perustu sanalistoihin.

Lukeminen ja kirjallisuus

Kielen kirjallinen hallinta on yksi osa-alue kielen hallitsemisessa. Vaikka se ei ole kielenopetuksen tärkein tavoite, on sen harjoittelemisesta silti valtavasti hyötyä. Musiikki voi tukea myös tätä osa-aluetta. Alakoulun oppilailla äidinkielellä kirjoittaminen ja lukeminenkin ovat vielä uusia asioita, eikä varhennetussa kielenopetuksessa ole tarkoituksenmukaista painottaa kirjallista puolta. Kuitenkin myös pienille oppilaille vieraskielisen tekstin näkeminen ja lukeminen voi melko vaivattomasti tuottaa tulosta.

Jos kuunnellaan vieraskielinen laulu, on sanoitukset hyvä olla näkyvillä (Pasanen 1992, 103). Lauluja voidaan myös käsitellä kirjallisuutena, jolloin tekstiä käsitellään ja tutkitaan itsenäisinä teksteinä ja runoutena. Harjoiteltavan kielialueen musiikki toimii myös kurkistusikkunana kohdemaan kulttuuriin, erityisesti kansanmusiikin kohdalla (Pasanen 1992, 105).

Harrastuneisuus

Musiikkia harrastaneilla henkilöillä on havaittu poikkeuksellisen voimakkaita yhteyksiä eri aivoalueiden välillä, joka aikaansaa sen, että musiikkia lapsesta asti harrastaneet oppivat keskimäärin paremmin vieraan kielen kuullun ymmärtämistä (Huotilainen 2007, 40–41).

Huotilainen (2007) koostaa artikkelissaan aiempaa tutkimusta harrastuneisuuden osalta: Moreno ja Besson ovat todenneet vuoden 2006 tutkimuksessa, että jo kaksi kertaa viikossa annettu musiikinopetus hyödyttää alakouluikäisten kuulokykyä niin, että se näkyy myös kielen havaitsemisen

aivomekanismeissa. Jos musiikkia opetetaan kerran viikossa, niin musiikin integroiminen muiden oppiaineiden tunneille voisi auttaa saavuttamaan nämä hyödyt myös niiden oppilaiden kohdalla, jotka eivät vapaa-ajallaan harrasta musiikkia. (Huotilainen 2007, 43.) Aho ja Kumpulainen (1977) tutkivat alakoulun musiikkiluokkia ja tutkimuksessa selvisi, että musiikkiluokkalaisten vieraan kielen arvosanat olivat parempia kuin vertailuluokkien (Pasanen 1992, 84).

Huotilainen (2007) esittelee myös ilmiölähtöisen oppimisen työtavan, jossa musiikinopettaja ja muun aineen opettaja tekisivät yhteistyötä integroidun musiikintunnin merkeissä. Kielten kohdalla tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi yhteisprojektia, jossa opetellaan vieraskielinen musiikkiesitys niin, että musiikinopettaja opettaa musiikkipuolen ja kielenopettajan kanssa harjoitellaan ääntämistä ja esimerkiksi suomennetaan kappale tai sanoitetaan itse kappale vieraalla kielellä. Tällainen yhteistyö olisi tärkeää erityisesti sellaisten kielenopettajien kanssa, jotka ovat epävarmoja omista musiikillisista kyvyistään ja arastelevat sen takia musiikin hyödyntämistä opetuksessaan. (Huotilainen 2007, 43.)

Lapsen musiikkiharrastus tukee myös valikoivaa tarkkaavaisuutta, joka kehittyy yksittäisen stemman tai soittimen erottamisessa muista musiikkia kuunnellessa, Huotilainen (2007) jatkaa. Tämä kyky on hyödyllinen esimerkiksi luokahuoneessa, jossa ääntä on paljon ja äänten joukosta haluaa erottaa, vaikka opettajan ohjeistuksen. Musiikkiharrastus tukee myös tarkkaavaisuuden ylläpitokykyä. Kielen näkökulmasta musiikkiharrastus antaa lapselle kapasiteettia sekä muiden että itse tuotettavan äänen analysointiin, äänteiden tunnistamiseen ja ääntämiseen. Erityisesti kuorolaulun on nähty lisäävän näitä etuja. (Huotilainen 2007, 44-45.)

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni ovat: miten musiikkia hyödynnetään kielen oppimisessa alakoulun englannin ja ruotsin oppikirjoissa? Musiikin on todettu auttavan kielen oppimisessa ja laulamisen olevan erityisesti lapsille tehokas tapa oppia kieltä (Huotilainen 2019). Tästä syystä ryhdyin selvittämään, miten tätä yhteyttä hyödynnetään tämän päivän oppikirjoissa, jotka kattavat myös varhennetun kielen opetuksen, eli vuosiluokat 1-2.

5.2 Tutkimusmenetelmä ja analyysi

Tutkimus on kvalitatiivinen oppikirja-analyysi, jossa analysoin kahden oppikirjasarjan sisältöä musiikillisten sisältöjen näkökulmasta. Aineistona toimivat oppikirjasarjat *High Five!*, *Fram!* ja *Allihopa!*. Tutkin musiikin roolia ja hyödyntämistä kielen oppimisen kannalta. Tutkimus sisältää myös tiiviitä määrällisiä osuuksia, joissa eritellään ja vertaillaan musiikkia hyödyntäviä tehtäviä sekä laulujen ja lorujen määrää.

Käytännössä oppikirja-analyysi toimii siten, että poimin oppikirjoista kaikki musiikkia hyödyntävät sisällöt ja analysoin niitä. Musiikkitehtävät jaan kolmeen kategoriaan: lauluja hyödyntävät tehtävät, loruja hyödyntävät tehtävät ja muut musiikkia hyödyntävät tehtävät. Lisäksi lasken kirjojen tarjoamien kirjoille räätälöityjen laulujen ja lorujen määrän, sillä se antaa selkeän kuvan siitä, kuinka paljon musiikkisisältöihin ja -tehtäviin on panostettu. Poimin kirjasarjoista musiikin

lisäksi niiden kielelliset tavoitteet ja arvioin, millä tavalla musiikin käyttö edesauttaa kielellisten tavoitteiden saavuttamista. Toinen arviointikohde on tehtävänannot sekä oppilaan että opettajan kirjoissa ja minkälaisia vaatimuksia tehtävät ja tehtävänannot asettavat opettajalle. Ideaalissa tilanteessa kaikilla kielen- ja luokanopettajilla olisi valmiudet hyödyntää musiikkia rohkeasti, luovasti ja oma-aloitteisesti, sillä siitä on hyötyä jokaisessa oppiaineessa. Totuus on kuitenkin se, että musiikkitehtäviin voi olla vaikeaa tarttua jos niissä ei ole tarkkoja ohjeita tai kokemukset ovat vähäiset. Tehtävien tulisi olla sellaisia, etteivät ne edellytä opettajalta musiikillisia taitoja tai pitkää suunnittelua toteutukseen. Tällöin sekä musiikin käyttöön tottumattomat ja tottuneemmat voivat yhtä lailla tarttua tehtäviin.

5.3 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto valikoitui niiden musiikillisten harjoitustehtävien määrän mukaan eli niitä tuli olla riittävästi, jotta on jotakin, mitä tutkia. Toinen valintakriteeri oli se, että kirjasarja on parhaillaan käytössä oleva ja mahdollisimman tuore, jolloin kielenopetuksen varhennus on otettu huomioon. Varhennus on vielä tuore muutos suomalaisessa perusopetuksessa eikä siksi vastaavia tutkimuksia vielä löydy eikä vertailua voida tehdä. Aineistotriangulaatiota tutkimukselle tuottaa se, että aineistona toimii kahden eri kielen ja kahden eri kustantamon kirjasarjat, joilla on iältään sama kohderyhmä.

Fram! ja Allihopa! -sarjat ovat tällä hetkellä ainoita käytössä olevia A1/A2-ruotsin oppikirjasarjoja Otavan Bravo! -sarjan lisäksi (H. Rajala, henkilökohtainen tiedonanto). A1-englantiin on käytössä useampi kirjasarja todennäköisesti siksi, että sen opetus on huomattavasti yleisempää.

Englanti: High five!

High five! on viisiosainen englannin kielen oppikirjasarja alakoulun A1-englantiin. Ensimmäiselle ja toiselle luokalle suunnattu High five! 1-2 on yhdistetty yhteen

kirjaan, mutta muutoin jokaiselle vuosikurssille on sekä oma teksti-, että tehtäväkirja. Kirjan kustantamon Otavan sivuilla sarja esitellään lyhyesti kuvailten seuraavasti: ”Jännittävä tarina, herkullinen kuvitus ja luonteikkaat hahmot saavat oppimaan englantia kuin huomaamatta.” Myös laulut ja lorut on mainittu innostamaan oppimista ja myös High five! -sarja painottaa sen rohkaisevan kielen käyttämiseen alusta alkaen. (Otava Oppimisen palvelut 2023.)

High five! -kirjasarjaa voidaan käyttää joko painettuina kirjoina tai digimateriaalina. Digipalvelu sisältää aina saman sisällön kuin painettu kirja ja sen lisäksi äänitteet, videot ja mahdollisuuden äänittää omaa puhetta. (Otava oppimisen palvelut 2023.) Opettajan opas on digipalvelussa saatavilla liitteineen PDF-muodossa ja se vastaa painettua opettajan opasta. Lisäksi painettua kirjaa käyttävät voivat ottaa käyttöönsä interaktiivisia digilisätehtäviä (Otava oppimisen palvelut 2023), jotka jäävät kuitenkin tästä tutkimuksesta ulkopuolelle.

Oppiaineiden keskinäinen integrointi on huomioitu High five! -sarjassa kauttaaltaan. Oppikirjojen opettajan oppaissa on vinkkejä siihen, mitkä kappaleet ja millä tavoin englannin tunnilla käsiteltäviä asioita voi integroida muiden aineiden oppitunneille. Kirjan kappaleista suurinta osaa voi integroida musiikintunneille ja usein integrointi tapahtuu kappaleen laulua laulattaen ja kerraten. (Otava oppimisen palvelut 2023.)

Otavan K. Karjalaisen mukaan High five! 1-2-kirjan lauluista osa on traditionaalisia lauluja tutuin sanoin tai tekijöiden yhdessä miettimin, aiheeseen sopivin sanoin. Osa lauluista on myös originaaleja. High five! 3 ja High five! 4:ssä työryhmä sanoitti lauluja ja loruja yhdessä ja osan sanoitti Jamie Mäkinen. Sävellykset ovat ammattimuusikko Matti Kallion käsialaa. High fiven osissa 5 ja 6 Jamie Mäkinen toimi lauluvastaavana ja toi mukaan mm. amerikkalaisia lauluja. Musiikkiin liittyvät tehtävänannot ovat tekijöiden yhdessä suunnittelemlia. (K. Karjalainen, henkilökohtainen tiedonanto.)

Ruotsi: Fram! ja Allihopa!

Fram! on varhennetun ruotsin kielen oppikirja, jota voidaan käyttää myös tukiopetuksessa ja kerhoissa. Kustantamo Sanoma Pron kuvaa oppikirjaa innostavaksi opetusmateriaaliksi jokaiselle oppilaalle. Laulut mainitaan esittelytekstissä osana monipuolisia harjoituksia: ”Ruotsia harjoitellaan monipuolisesti kuvien, laulujen, pelien ja reippaiden toiminnallisten harjoitusten avulla.” (Sanoma Pro 2022.) Fram! ja Allihopa! eivät ole samaa kirjasarjaa, mutta ovat Sanoma Pron mukaan käytössä peräkkäin, jos ruotsin opiskelu aloitetaan jo ensimmäisellä luokalla. Viitataan siksi toisinaan ruotsin kirjasarjoihin yhtenä kirjasarjana.

Niin ikään Sanoma Pron kustantamat Allihopa! 1 ja Allihopa! 2 ovat alakoulun oppikirjoja. Kustantaja luonnehtii oppikirjasarjaa rohkeaan kielen käyttämiseen kannustavaksi, joka nousi myös varhennetun kielen opetuksen opetussuunnitelmassa (2019) tärkeäksi tavoitteeksi (Ks. Luku 3.1). Kirjasarjan esittelytekstissä ei mainita musiikin hyödyntämistä, mutta povataan runsasta toiminnallisuutta, motivoivuutta, pohjoismaisen kulttuurin esittelemistä ja kielitietoisuutta (Sanoma Pro 2022).

Allihopa! 1:n sanoituksista vastasi kirjan tekijöistä pääosin Johanna Andtsjö ja Allihopa! 2:n sanoitukset teki Katarina Liljeqvist. Äänittäminen ja sovitustyö on ostettu ulkomaiselta toimijalta ja sävellykset ovat traditionaaleja melodioita, pääosin lastenlauluja. (H. Rajala, henkilökohtainen tiedonanto.)

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Oppikirja-analyysi on tähän tutkimukseen soveltuva menetelmä, sillä oppikirjat antavat suuntaa siihen, miten musiikkia Suomen kielten opetuksessa hyödynnetään. Oppikirjat ohjaavat opettajan toimintaa merkittävästi ja niiden avulla saadaan läpileikkaus suomalaisten alakoulujen kielitentuntien sisällöistä.

Kaikki tulokset on kerätty digiaineistosta, jotta eri vuosien painokset eivät vääristä tuloksia. Digiaineistot ovat minulla käytössä tutkimuksen ajan, mutta ovat muutoin vain sisällöt ostaneilla tahoilla käytössä. Digiaineistot ovat käytännössä näköisversioita painetusta kirjasta erilaisilla lisäominaisuuksilla höystettynä. Digiaineistossa on mahdollisuus muun muassa selata kirjoja, näyttää vastauksia yksi kerrallaan, kuunnella äänitteitä ja piirtää tai kirjoittaa suoraan näytölle vaikkapa ohjeita oppilaille.

Määrällinen analyysi musiikkitehtävien, laulujen ja lorujen kanssa antaa suuntaa oppikirjasarjan kokonaisuudesta, mutta ei vielä arvioi sitä, miten monipuolisesti ja tehokkaasti musiikkia on hyödynnetty. Sen vuoksi laadullista tehtävien analysointia tarvitaan.

Päätin tehdä lorujen kohdalla linjauksen, jossa laskeen kaikki kirjojen lorut myös musiikkitehtäviksi. Lorujen musiikilliset elementit vaihtelevat lorujen välillä. Kielijumppaloruissa eli niin kutsutuissa tongue twister -loruissa ei ole juurikaan musiikillisia elementtejä, mutta rytmikkyys vaihtelee. Tulosten keräämisen kannalta oli kuitenkin selkeintä poimia joko kaikki lorut tai ei loruja laisinkaan. Keräsin tuloksiin kaikki lorut, jotka kirjoissa oli esitelty loruina, sillä muutoin joutuisin arvioimaan jokaisen lorun musiikillisuuden erikseen eikä olisi kokonaisuuden kannalta merkittävää.

Annoin molempien kirjasarjojen tekijöille mahdollisuuden kommentoida tuloksia niin halutessaan. Ruotsin kirjasarjojen osalta sain kommentteja (Ks. Luvut 7.4 ja 8.1), mutta englannin osalta kommentteja ei tullut.

5.5 Tutkijan rooli

Roolini tutkijana on asiantunteva. Minulla on vankka musiikillinen tausta lapsena aloitetun musiikkiharrastuksen myötä. Sittemmin musiikintuntemus on vahvistunut yliopiston musiikkikasvatuksen opinnoissa monipuolisesti myös sellaisilta osaluueilta, joita pelkkä harrastaminen ei minulle tarjoaisi. Olen myös työskennellyt

musiikinopettajan sijaisena alakoulussa ja tehnyt lasten parissa töitä esittävän taiteen muodossa usean vuoden ajan.

Opiskelen toisena opetettavana aineena ruotsin kieltä, jonka myötä minulle on karttunut tietämystä kielen opettamisesta. Kielet kiinnostavat minua ja olen aiemmin lukenut koulussa myös venäjää ja ranskaa, mutta tällä hetkellä keskityn ruotsin kieleen. Olen omakohtaisesti huomannut musiikin vaikuttavan kielen oppimiseen erittäin paljon ja se sai minut tarttumaan juuri tähän aiheeseen. Kirjoitin kandidaatintutkielmani ruotsin kielen asemasta musiikin oppikirjoissa, joten oppikirjatutkimus on minulle menetelmä ja aihepiirin aiempi tutkimus tullut yhä tutummaksi. Aiemman tutkielman jälkeen tuntuu luontevalta jatkaa samassa aihepiirissä.

6 TULOKSET ENGLANTI

6.1 High five! 1-2

Vuoden 2019 varhennetun vieraan kielen opetussuunnitelman täydennyksen myötä oppikirjasarja alkaa varhennetun englannin materiaalilla ja High five! 1-2 (Kalaja, Korpela, Kuja-Kyyny-Pajula, Mäkinen & Pelli-Kouvo 2020a; 2019a) ottaa uudistuksen huomioon. Opettajan materiaalin saatesanat lupaavat seuraavaa: "High five! innostaa englannin kielen ja kulttuurin aktiiviseen tutkimiseen kuvituksen, laulujen, lorujen ja leikkien kautta." Lisäksi "mieleenpainuvat laulut ja riimit, huumori, mielikuvia hyödyntävä äänteiden harjoittelu -- kannustavat oppilasta rohkeaan kielenkäyttöön" Kirja on suunnattu ensimmäiselle ja toiselle luokalle. Mikäli englantia aloitetaan vasta kolmannella luokalla, aloitetaan suoraan High five! 3- kirjasta. (Kalaja, Korpela, Kuja-Kyyny-Pajula, Mäkinen & Pelli-Kouvo 2020b, 5.)

Kirjan aihealueet ja kielelliset tavoitteet liittyvät oppilaiden arjessa esiintyviin teemoihin ja sanastoihin, kuten tervehdykset, itsestä kertominen, numerot, värit ja koulu, sekä kielitiedon puolelta verbit ja adjektiivit. (Kalaja ym. 2020b.)

Kirjan käyttö ei edellytä kirjoitus- tai lukutaitoa, joka näkyy oppilaan kirjassa runsaana kuvituksena ja kuvaohjeina. Kirjan tehtävät on jaettu kahteen tasoon I ja II. Taso I on perustaso ja II-tason tehtävät ovat syventäviä ja soveltavia. Niiden kanssa voidaan edetä joko ensin käymällä I-taso ja sen jälkeen II-taso tai ensimmäisellä luokalla vain I-tason tehtäviä ja toisella luokalla samat kappaleet uudelleen tekemällä vain II-tason tehtäviä. (Kalaja ym. 2020b.)

Kirjan kappaleita ei tarvitse alustuskappaletta lukuun ottamatta käydä läpi järjestyksessä, vaan opettaja voi oppilaiden kanssa valita mielekkään kappaleen

kullekin tunnille. Kuitenkin myös kronologinen eteneminen on mahdollista. Kirjan rakenne on hieman perinteisestä poikkeava, mutta siitä saa nopeasti kiinni opettajan oppaan seikkaperäisten ohjeiden avustuksella. (Kalaja ym. 2020b.)

Kirjan sanoin ”laulut ja lorut mahdollistavat oppimisen mielekkäällä ja motivoivalla tavalla, ja englantia oppii kuin huomaamatta” (Kalaja ym. 2020b, 19). Kappaleet alkavatkin (Ready...-osiot) aina aiheeseen virittävällä laululla tai lorulla, johon kuuluu monipuolisia tehtäviä laululeikkeineen ja yhdessä laulamisineen. Lauluihin on käytössä myös instrumentaaliversiot, jolloin opettaja ja oppilaat voivat laulaa lauluja karaokena, kun ne on tulleet tutuiksi.

TAULUKKO 1 High five! 1-2 (2020b) laulujen ja lorujen määrä

Osio	Laulut kpl	Lorut kpl
Ready...	11	2
Muu	2	4
Yhteensä:	=13	=6

Kirjassa on 13 eri teemaa käsittelevää kappaletta, joista yksi on alustuskappale. 11 kappaletta alkaa laulutehtävällä ja kaks lorulla. Kaikkiin Ready... -osioihin on opettajan materiaalissa ohjeet laulun tai lorun opettamiseen, harjoitteluun, toiminnallistamiseen, leikkimiseen ja muuhun elävöittämiseen niin tasolla I kuin tasolla II (Kalaja ym. 2020b).

KUVA 1

Esimerkki Ready... -osioista ja laulun kuvaohjeesta (Kalaja ym. 2020a).

Taustamusiikkia käytetään joissakin toiminnallisissa tehtävissä, jotka yleensä sijoittuvat kirjan lisämateriaaleihin ja toimintavinkkeihin. Lisämateriaaleissa on myös listattuna lisää lauluja ja loruja, joita voi halutessaan hyödyntää opetuksessa, mutta niille ei yleisesti ole yhtä tarkkoja ”käyttöohjeita” opettajan oppaassa. Osaan lisälauluista ja -loruista löytyy sanoitukset opettajan oppaasta. Lisämateriaaleista löytyy vielä laulujen nuotit. Nuotit on kaikkiin kolmeentoista kappaleissa käsiteltäviin lauluihin, sekä neljään lisämateriaaleissa oleviin lauluihin. Nuotit ovat selkeät ja niissä näkyvät laulumelodia, sanat ja reaalisointumerkit. Nuottien olemassaolo helpottaa huomattavasti integraatiota musiikintunnille.

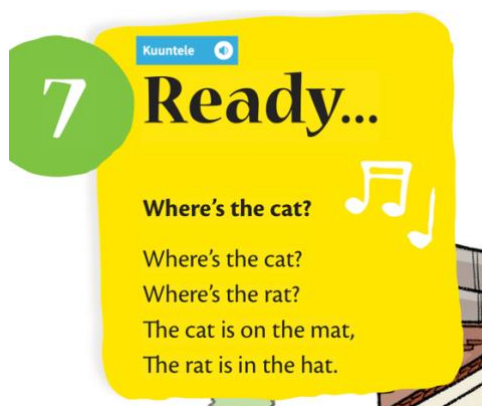
KUVA 2 Esimerkki High five! 1-2-kirjan (2020a) nuoteista.

6.2 High five! 3

High five! 3 (Kalaja, Korpela, Kuja-Kyyny-Pajula, Mäkinen & Pelli-Kouvo, 2019b; 2015) on monin tavoin erilainen kuin ensimmäinen osa, sillä nyt oppilaalla on käytössään erikseen teksti- ja tehtäväkirja. Peruseriaatteet ovat silti samat, mukana ovat opettajan materiaalin saatesanojen perusteella ”ilo, rytmi, luovuus ja tekemällä oppiminen”, sekä ”mieliinpainuvat laulut ja lorut” (Kalaja, Korpela, Kuja-Kyyny-Pajula, Mäkinen & Pelli-Kouvo 2020c, 5). Siirtymävaiheeseen varhennetusta kielenopetuksesta on kiinnitetty huomiota ja High five! 3:ssa painotetaan kirjoitus- ja lukutaitoa. Kirja sopii myös A2-oppilaille, jotka aloittavat englannin kielen opintonsa suoraan tästä kirjasta. Oppiaineen integrointi on otettu huomioon samaan tapaan kuin High five! 1-2-kirjassa. Kirja palaa perinteisempään muotoon, jossa kappaleet luetaan kronologisessa järjestyksessä, lisäksi tehtävien tasoluokituksia I ja II ei ole enää tässä tai High five! 4-6 osissa käytössä. (Kalaja ym. 2020c.)

Kirjan kielelliset tavoitteet ovat kielitiedon osalta verbit *be, can, have* ja erilaiset toimintaverbit, kysymykset *are you?* ja *do you like?* lyhyine vastauksineen, substantiivin monikko ja ajan ilmaiseminen. Sanaston osalta harjoitellaan lukusanat 1–20 ja laajennetaan aiemmin opittuja sanastoja. Sanaston teemat ovat edelleen lähellä lapsen arkea. Erilaiset englannin kielelle tyypilliset äänteet saavat myös painoarvoa harjoittelussa. (Kalaja ym. 2020c.)

Jokaiseen kappaleeseen kuuluu jälleen virittävä laulu tai loru ja laulut sijoittuvat useimmin *Ready... -osioon*. *High five!* 1–2-kirjaan verrattuna tässä kirjassa ohjeet laulujen ja lorujen käyttöön eivät ole yhtä monipuoliset, vaan laulujen ohjeistuksessa on yleensä vain kuunnella laulu. Joihinkin lauluista ja loruista on kuitenkin myös liikkeitä, jotka voidaan liittää mukaan. Kertauskappaleissa lauluihin ja loruihin ei palata. (Kalaja ym. 2019b; 2020c.)

KUVA 3 Esimerkki oppilaan kirjan *Ready... -osion* laulusta (Kalaja ym. 2019b).

Uudet tehtäväosiot *Action!* ja *Sounds good!* tulevat mukaan kirjasarjaan tässä osassa. *Action!* -osiossa harjoitellaan kappaleen kielitietoasiaa ja *Sounds good!* -osiossa ääntämistä loruja apuna käyttäen. *High five!* 3:ssa nämä osiot vuorottelevat, eli jokaisessa kappaleessa on joko *Action!* Tai *Sounds good!* -osio. Seitsemässä *Action!* -osioissa ja kuudessa *Sounds good!* -osioissa on loru, jotka löytyvät äänitteeltä ja tekstinä kirjassa. (Kalaja ym. 2019b.)

Opettajan materiaalien toimintavinkeissä on jonkin verran taustamusiikkia hyödyntäviä tehtäviä. Näissä tehtävissä tavallisesti musiikki soi tilassa, eikä sitä varsinaisesti hyödynnetä kielen oppimisessa. Jos taustamusiikkina kuitenkin käytetään kirjan omia kappaleita ja sillä tavalla kerrataan jo aiemmin opeteltuja lauluja, voi musiikki muun toiminnan ohessa olla hyödyllistä kertausta. Kappaleen 15 toimintavinkeissä on myös tehtävä, jossa keksitään tuttuihin lauluihin englanninkieliset sanoitukset. (Kalaja ym. 2020c.) Toimintavinkit ovat todennäköisesti tarkoitettu käytettäväksi tunnin sisällön jälkeen ylijääneelle ajalle, eli kaikki kirjan toimintavinkit tuskin tulevat käyttöön. Tämä tulee huomioida tuloksia tarkastellessa ja siksi nostan tuloksissa esiin erityisesti kaikille yhteiset kappaleiden yhteydessä olevat musiikkitehtävät, jotka todennäköisimmin näkyvät luokkahuoneissa. Nuotteja ei ole saatavilla tähän osaan.

TAULUKKO 2 High five! 3 (2019b) laulujen ja lorujen määrä

Osio	Laulut kpl	Lorut kpl
Ready...	11	1
Action!	0	7
Sounds good!	0	6
Muu	2	0
Yhteensä	=13	=14

6.3 High five! 4

High five! 4 opettajan materiaalin (Kalaja, Korpela, Kuja-Kyyny-Pajula & Pelli-Kouvo 2017) johdanto mukailee edellisen osan johdantoa ja High five! 4 (Kalaja, Korpela, Kuja-Kyyny-Pajula, Mäkinen & Pelli-Kouvo 2019c; 2016) jatkaa muutenkin rakenteellisesti samaa linjaa edellisen osan kanssa. Johdannon (Kalaja ym. 2017) tekstissä mainitaan jälleen mieleenpainuvat laulut, mutta lorujen sijaan mainitaan

riimit. Ready... -osio on aina aihepiiriin johdatteleva laulu tai loru ja Action! -osioiden lorujen toisto ja rytmi ja toisto auttavat oppilaita muistamaan opitun asian, joka liittyy kielitietoon. Action! -loruissa on aina rytmikäs ja musiikillinen tausta, kun Sounds good! -lorut ovat äänitteellä ainoastaan lausuttuna ilman taustaa. Kertauskappaleita lukuun ottamatta jokaiseen kappaleeseen kuuluu laulu, jolla uuden kappaleen työstäminen aloitetaan. Lauluihin liittyy leikki tai muu aktivoiva toiminta. (Kalaja ym. 2017.)

Action!

Our drum

Our drum, our drum, our drum goes boom,
Your horn, your horn, your horn goes vroom,

KUVA 4 Ote Action! -osion lorusta (Kalaja ym. 2017).

Sanasto laajenee lukusanoilla tuhanteen saakka, kuukausilla ja kellonajoilla. Lisäksi tutustutaan muun muassa tietotekniikkasanastoon ja laajennetaan ruokasanastoa. Yhä useammin tavoitteet linkittyvät pelkkien sanastojen lisäksi siihen, että opitaan kertomaan asioista, kuten omasta koulusta, sijainnista, ystävästä, omasta mielipiteestä, harrastuksista ja säästä. Kielitiedossa tärkeimmät tavoitteet ovat toimintaverbit ja adjektiivit. (Kalaja ym. 2017.)

Kokonaisuutena edelliseen osaan verrattuna ohjeistukset musiikin hyödyntämiseen ovat tässä osassa jälleen tarkemmat ja monipuolisemmat. Tämä on tärkeää, sillä määrällisesti laulujen määrä voi olla lähellä toisiaan, mutta ohjeet laulujen ja lorujen elävöittämiseen hyödyntävät niitä paljon enemmän ja helpottavat opettajan työtä huomattavasti. Selkeästi myös kirjan tekijät ymmärtävät laulujen ja lorujen hyödyn, sillä kahdessa itsearviointi tehtävässä oppilailta on tehtävänä perustella, miksi laulut ja lorut ovat hyödyllisiä ja miksi englanniksi kannattaa laulaa. Kertauskappaleen 12 työpistetyöskentelyssä on myös tehtävänä keksiä oma

kannatuslaulu urheilujoukkueelle, jossa käytetään musiikillista luovuutta. Samoin May sectionin (lisämateriaali toukokuun viimeisille viikoille, kun opetusrutiini voi olla hajonaista) Fun and games -tehtävässä keksitään leikkejä opittuihin loruihin tai luodaan uusia loruja. (Kalaja ym. 2017 & 2016.)

TAULUKKO 3 High five! 4 (2017) laulut ja lorut osioineen

Osio	Laulut kpl	Lorut kpl
Ready...	12	0
Action!	0	7
Sounds good!	0	5
Muu	1	0
Yhteensä	=13	=12

6.4 High five! 5

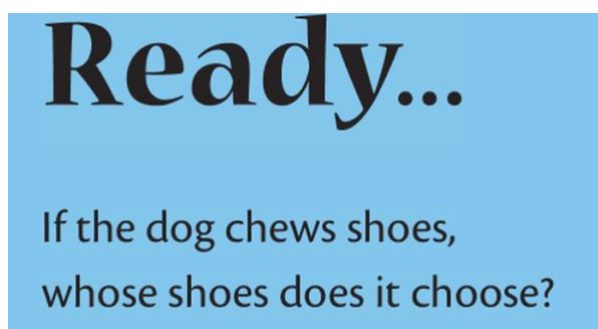
Kirjasarjan neljännen osan High five! 5:n opettajan materiaalin (Kalaja, Korpela, Kuja-Kyyny-Pajula & Pelli-Kouvo 2018) johdannossa aiemmissa osissa mainittu leikkimielisyys on korvattu pelillisyyssanalla. Kulttuuriosaaminen on nostettu suurempaan rooliin aiempiin osiin verrattuna. Muutoin johdanto mukailee edellisiä osia.

Oppilaan englannin sanavarasto laajenee kovaa vauhtia ja tämän kirjan myötä laajennetaan jo opittuja sanastoja, kuten kehonosat ja vaatesanasto, opetellaan digitaaliset kellonajat ja ajan määreit. Käytännöllisyys ja kielen oppimisen hyöty tulee konkreettisesti esille, kun opetellaan kertomaan lomasta, sekä asioimaan hotellissa, lentokentällä ja ravintolassa. Kielitiedon osalta tutustutaan lukuisiin verbien muotoihin ja adjektiivien vertailumuotoihin. Lausumista harjoitellaan äänne tai muutama äänne kerrallaan kappaletta kohti. (Kalaja ym. 2018.)

Musiikillisten tehtävien puolella tapahtuu muutos aiempiin osiin, sillä Ready... -tehtävät eivät ole enää lauluja, vaan *tongue twistereitä*, eli kielivoimisteluloruja (Kalaja ym. 2018, 7). Lorujen ohjeistuksena on kuunnella ja lausua ne ensin hitaasti ja sitten nopeuttaa, myös äänitteellä loru tulee ensin hitaammin ja vähitellen nopeutuen. Action! (kielitieto) -osiossa on musiikkitaustaiset lorut yhä käytössä edellisen osan tavoin. Sounds good! (ääntäminen) -osiot on siirretty tehtäväkirjaan eikä niissä enää käytetä loruja.

Laulut ovat myös yhä mukana ja ne on siirretty oppilaan tehtäväkirjaan teemaa laajentavaan osioon (ks. Taulukko 4). Tehtäväkirjan lauluja hyödynnetään eri tavoilla. Laulu voi toimia kuuntelutehtävänä, jolloin laulusta täytyy kuuntelun perusteella löytää ja kirjoittaa puuttuvat sanat. Lauluun voi myös liittyä kysymyksiä, joiden vastaukset löytyvät laulusta. Usein laulut myös esittelevät kappaleen sanastoa ja auttavat sitä myötä muistamaan sanaston. Esimerkiksi kappaleen yhdeksän laulu myös harjoittaa tarkkaa kuuntelua ja oppilaan tulee erottaa kaksi lähes saman kuuloista sanaa toisistaan ja ympyröidä kumpi sanoista laulussa esiintyy (Kalaja, Korpela, Kuja-Kyyny-Pajula, Mäkinen & Pelli-Kouvo 2018a, 110). Usein laulut voivat myös virittää tunnin aiheeseen. (Kalaja ym. 2018.)

Loruja ja lorutehtäviä on tässä osassa toiseksi eniten kaikista High five! -sarjan kirjoista. Kielivoimistelulorut eivät ole musiikillisesti rytmikkäitä, mutta lorujen nopeasti sanominen vaatii tarkkaa kuuntelua, jotta sanat ylipäättään on mahdollista lausua oikein. Ne vaativat toistoa ja lorun rytmi tukee oppimista. Ready... -osion loruissa loru tulee äänitteeltä kolme kertaa nopeutuen, eikä sisällä musiikillista taustanauhaa. Action! -osion lorut taas sisältävät musiikillisen taustanauhan kuten aiemmissakin osissa. (Kalaja ym. 2018a.)

KUVA 5 Esimerkki kielivoimistelulorusta (Kalaja ym. 2018).

Taustamusiikkia hyödyntäviä lisätehtäviä on jälleen vähemmän kuin aiemmissa osissa (Kalaja ym. 2018). Tämä voi liittyä siihen, että viidennellä luokalla aikaa kuluu tunnilla yhä enemmän kirjallisiin tehtäviin kuin esimerkiksi varhennetussa kielenopetuksessa ja aikaa toiminnallisille leikeille ja peleille on auttamatta vähemmän.

TAULUKKO 4 High five! 5 (2018) -kirjan laulut ja lorut osioineen.

Osio	Laulut kpl	Lorut kpl
Ready...	0	12
Action!	0	11
Tehtäväkirja (Activities)	11	0
Yhteensä	=11	=23

6.5 High five! 6

High five! -sarjan viimeinen osa korostaa yhä kulttuuriosaamista ja opettajan materiaalin (Kalaja, Korpela, Kuja-Kyyny-Pajula & Pelli-Kouvo 2019) johdantotekstissä lisätään myös, että oppilas oppii hahmottamaan englannin kielen levinneisyyttä ja asemaa maailmankielenä. Pääosin johdanto mukailee aiempia osia.

Kirjan kielelliset tavoitteet paketoivat koko kuuden tai kolmen vuoden englanninopiskelun. Siinä käydään läpi erilaisia tapoja tuottaa omia projekteja ja esiintyä, luontevahvuuksia ja taitoja, ammatteja ja mielenkiinnon kohteita, maita ja kieliä, teknisiä laitteita, työkaluja ja niiden ohjeita, Australian eläimiä, elämää meressä, vesiturheilua, auringolta suojautumista, Afrikan eläimiä ja elinympäristöjä, kierrätystä ja lajittelua, sekä hyväntekeväisyyttä ja tapahtumia. (Kalaja ym. 2019.)

Kielitiedon osalta kerrataan imperfekti, adjektiivien vertailu ja futuuri. Harjoitellaan myös sanajärjestystä, prepositioita, välimerkkejä, apuverbejä, indefiniittipronomineja, genetiiviä, persoonapronomineja, perfektiä ja aine- ja abstraktisanoja. Lausumista kehitetään kertaamalla foneettiset merkit ja harjoittelemalla imperfektin ed-päätettä, sanapainoa sanassa ja virkkeessä ja kirjaimia, joita ei lausuta. (Kalaja ym. 2019.)

Action!-lorua (tehtävä 13a) voidaan aktivoida niin, että *climb*-sanan kohdalla esitetään puuhun kiipeämistä, *I see you* -kohdassa näytetään ensin itseä, sitten katsotaan "kiikareilla" ja näytetään kaveria, *talk*-kohdassa tehdään sormilla puhuva pää, *love*-kohdassa tehdään sormilla sydän, *look*-kohdassa näytetään sormella suuntaa, *run*-kohdassa juostaan paikallaan, *all of you* -kohdassa näytetään koko muuta ryhmää,

KUVA 6 Esimerkki lorun elävöittämisohjeista (Kalaja ym. 2019, 220).

Ready... ja Action! -osiot ovat jälleen loruja ja laulut ovat tehtäväkirjan puolella samaan tapaan kuin edellisessä osassa. Loruihin on annettu tässä osassa enemmän elävöittämisohjeita kuin edellisessä osassa. Myös laulua käsitteleviä ja hyödyntäviä tehtäviä on enemmän kuin edellisessä osassa. Kertauskappaleet eivät sisällä musiikki-, laulu- tai lorutehtäviä. Opettajan oppaan toimintavinkit osiosta taustamusiikkia hyödyntävät tehtävät, leikit ja pelit ovat tippuneet lähes kokonaan pois ja sellaisia on koko kirjassa vain yksi. (Kalaja ym. 2019; Kalaja, Korpela, Kuja-Kyyny-Pajula, Mäkinen & Pelli-Kouvo 2019d ja 2019e.)

TAULUKKO 5 High five! 6 (2019) Laulut ja lorut osioineen

Osio	Laulut kpl	Lorut kpl
Ready...	0	12
Action!	0	9
Tehtäväkirja	13	0
Yhteensä	=13	=21

TAULUKKO 6 High five! -kirjasarjan musiikkitehtävät

Kirjasarjan osa	Tehtävät, joissa oppikirjan lauluja hyödynnetään oppimisessa	Tehtävät, joissa loruja hyödynnetään oppimisessa	Muut tehtävät, joissa käytetään musiikkia
High five! 1-2	82	55	13
High five! 3	13	17	8
High five! 4	15	18	10
High five! 5	8	22	5
High five! 6	13	19	1
Yhteensä:	=131	=131	=37

Taulukko 6 näyttää selkeästi yhdellä silmäyksellä laulu- ja lorutehtävien määrän vaihtelun ja sen selkeän vähenemisen ensimmäisen ja toisen osan välillä. Musiikkia käytetään kuitenkin koko kirjasarjan ajan, eikä se vähene 3-6-vuosiluokille tultaessa lukuun ottamatta muut musiikkitehtävät kategoriaa. Toiminnalliset taustamusiikkia käyttävät tehtävät sen sijaan vähenevät jyrkästi neljännen luokan jälkeen.

7 TULOKSET RUOTSI

7.1 Fram!

Fram! (Kanervo, Laukkarinen, Ostrow & Pulkkinen 2023) on 1-2 vuosiluokille tarkoitettu varhennetun ruotsin oppikirja. Kirjaa voi käyttää myös tukiopetuksessa ja kerhoissa. Opettajan materiaalin (Ostrow & Pulkkinen 2018) alkusanoissa mainitaan, että kunkin kappaleen voi aloittaa aiheeseen sopivan musiikin tai leikin kautta. Näitä aiheeseen sopivia musiikkeja ei tosin ole listattu tai muulla tavoin eritelty. Toiminnallisiin aktiviteetteihin, kuten lauluun kehoitetaan ”käyttämään reilusti aikaa” ja ”pääpaino on positiivisessa asenteessa, suullisessa kielitaidossa ja toiminnallisuudessa”. Fram! ja Allihopa! -kirjasarjoissa on teksti- ja tehtäväosuudet yhdistetty samaan kirjaan. Ääntämistä harjoitellaan kielijumppalorujen avulla.

Oppikirjan kielelliset tavoitteet ovat: tervehtiminen, toisen nimen kysyminen, oman nimen kertominen, lukusanat 1-10, värit, oman tekemisen ilmaiseminen, eläin-, koulu-, ruoka- ja harrastussanastot, adjektiivit, kysymyksien esittäminen ja viikonpäivät. Ääntämisen osalta tavoitteena on oppia lausumaan kirjaimet å, u, g, e, ä ja o ja kirjainyhdistelmät sj, sje ja ck. Kielellisten tavoitteiden lisäksi harjoitellaan erilaisia kouluarkeen liittyviä käytännön ja käyttäytymisen taitoja, kuten opettajan ohjeiden kuunteleminen ja luokkatovereiden huomioon ottaminen. (Ostrow & Pulkkinen 2018.)

2 Kuuntele ja laula mukana.

Pennalen och boken och suddgummit
pennan och häftet i väskan.
Tavlan och läraren i skolan.
Nu är jag färdig, hurra!

KUVA 7 Esimerkki Fram! (2023, 42) oppilaan kirjan laulutehtävästä.

Oppilaan kirjassa olevien tehtävien lisäksi opettajan materiaaliin on koottu kunkin kappaleen tavoitteet, materiaalit ja muutama toiminnallinen lisätehtävä. Kolmessa lisätehtävistä käytetään musiikkia, mutta ei varsinaisesti oppimismenetelmänä. Jag heter... -tehtävässä musiikin pysähtyessä tulee esitellä itsensä lähimmälle luokkakaverille. Laula -tehtävässä lauletaan oppilaan kirjassa olevaa viikonpäivälaulua ja tehdään sen mukana liikkeitä. (Ostrow & Pulkkinen 2018; Kanervo ym. 2023.)

Fram! Oppilaan kirjassa on 11 kappaletta, joissa kymmenessä on musiikillinen tehtävä ja tuttuun melodiaan sanoitettu kappaleen teemaan sopiva uusi lauluteksti. Musiikkitehtävän ohjeistus on kaikissa ”kuuntele ja laula mukana”. Näiden lisäksi kahdessa kappaleessa on toinen musiikkia sisältävä tehtävä, joissa tehtävänanto on samankaltainen kuin opettajan oppaan ”Jag heter...” -tehtävässä, eli musiikki soi taustalla ja sen pysähtyessä täytyy toimia tietyllä tavalla. (Ostrow & Pulkkinen 2018.)

Tavoitteita musiikin käytölle ei ole erikseen eritelty, mutta ne lienevät osa kirjan suurempaa tavoitetta tutustua ruotsin kieleen toiminnallisuuden, leikin ja suullisuuden kautta. Luku- ja kirjoitustaito ei ole kaikilla ensiluokkalaisilla hallussa koulun alkaessa, jolloin toiminnalliset tehtävät ovat lähes välttämättömiä jo käytännönkin puolesta. Jos lauluja hyödynnetään kirjan ohjeiden mukaisesti, eli lauletaan mukana ja käytetään siihen runsaasti aikaa, voivat ne hyödyttää ääntämisen ja eri sanastojen hallintaa. Niukka ohjeistus voi kuitenkin saada aremmat opettajan kuuntelemaan kappaleet kerran ja siirtymään äkkiä eteenpäin.

TAULUKKO 7 Fram! (2023) -kirjan laulut ja lorut osioineen

Osio	Laulut kpl	Lorut kpl
Tehtävä 1	1	0
Tehtävä 2	10	0
Tehtävä 6	0	2
Tehtävä 8	0	5
Tehtävä 9	0	1
Yhteensä	= 11	= 8

7.2 Allihopa! 1

Allihopa! 1 (Andtsjö, Ostrow & Sinisalo 2023) on suunniteltu jatkamaan siitä, mihin 1-2-luokalla Fram! -kirjan kanssa päästiin. Kirjan tarina ja keskeiset hahmot vaihtuvat, mutta kielellisten sisältöjen puolesta kirjasarjojen vaihtuminen on otettu huomioon ja jatkumo säilyy. Allihopa! 1:n käytön voi aloittaa myös vasta neljännellä tai viidennellä luokalla, jolloin siinä edetään nopeammin kuin 3. luokalta aloitettaessa. (Andtsjö, Ostrow & Sinisalo 2020.)

Tulokset on kerätty yhdistämällä ne digimateriaalien oppilaan kirjasta ja opettajan materiaalista. Perinteisesti opettajan materiaalissa on näkyvillä myös oppilaan kirjan näkymä pienellä ja sen ympärillä ohjeita ja vinkkejä opettajalle, joskus myös tehtävien vastaukset. Allihopan opettajan materiaali sen sijaan koostuu lisäohjeista ja lisämateriaaleista, eikä siinä ole näköisversiota oppilaan kirjasta. Oppilaan kirjan tehtävien oikeat vastaukset löytyvät erillisestä kirjasta, joka on saman näköinen kuin oppilaan kirja, mutta ratkaisut ovat näkyvillä. Oikeat vastaukset saa näkyville myös digimateriaalia käytettäessä. Opettajan materiaalin ohessa olevien lisämateriaalien oikeat vastaukset löytyvät niin ikään opettajan materiaalista. (Andtsjö ym 2020 & 2023.)

Toisin kuin Fram! -kirjan opettajan oppaassa, Allihopassa on jokaisen kappaleen tavoitteiden, materiaalien ja lisätehtävien lisäksi listattu musiikkivinkkejä. Alunsaatetekstissä ei erikseen mainita musiikkia, mutta jokaisen kappaleen yhteyteen on kerätty erilaisia vinkkejä ja tapoja, joilla opettaja voi tuoda luokkahuoneeseen toiminnallisuutta. (Andtsjö ym. 2020.) Opettajalta tämä edellyttää oma-aloitteisuutta, sillä listatut kappaleet tulee itse etsiä käsiinsä ja jos niitä haluaa laulaa, tulee opettajan tuntea tai opetella tuntemaan kappale ja kirjoittaa sanoitukset oppilaille näkyviin tarvittaessa.

Kirjan kielelliset tavoitteet sanaston osalta ovat lähellä lapsen arkielämää ja siinä esiintyvien asioiden nimeämistä, kuten perhe- ja vapaa-ajan sanasto, vaatteet, tunnesanat, vuodenajat ja kuukaudet. Kielitiedon osalta käydään läpi persoonapronominit, kieltosanat, verbit *är* ja *har*, substantiivin lyhyt ja pitkä muoto, adjektiivien taivutus, omistussanat, verbin preesens, prepositiot ja sanajärjestys. Ääntämisen osalta erityisesti harjoitellaan suhuäänteitä. (Andtsjö ym. 2020.)

Kaikkia sanastoon liittyviä kielellisiä tavoitteita tukemassa on aihepiiriä palveleva laulu. Lauluja on yhteensä 13, joista neljä on täysin samoja kuin Framissa ja neljässä (eri, kuin edellä mainitut neljä) on sama melodia ja instrumentaalitausta kuin Fram! -kirjassa käytetyissä lauluissa. Bonus-kappaleissa ja kertausosioissa ei ole musiikkisisältöjä. Tehtävänanto kaikissa musiikkitehtävissä on kuuntele ja laula mukana. Lisäksi kappaleessa 12 ohjeistetaan lisäksi kuuntelemaan laulu uudelleen ja kirjoittamaan minkälainen sää minäkin vuodenaikana on. Kappaleen 3 lauluun palataan ympyröimällä siitä sanastoon kuuluvat sanat. Muulla tavoin lauluihin ei ole lisäohjeistusta, eikä niihin kirjan ohjeissa palata kertauksessa tai muussa vaiheessa oppitunnilla. (Andtsjö ym. 2020 & 2023.) Kielijumppaloruja tai muita loruja kirjassa ei käytetä, paitsi kappaleen kahdeksan lausumisosiossa.

4 Lyssna och sjung med. Kuuntele ja laula mukana.

Jag dricker vatten,
du äter korv.
Du är hungrig,
jag är törstig.
Du gillar choklad,
jag gillar kex,
bröd med ost
och chokladkex.

KUVA 8 Esimerkki Allihopa! 1-kirjan (2023, 85) musiikkitehtävästä.

Kirjassa on paljon pelejä ja leikkejä ja musiikki kulkee tasaisesti mukana, mutta sen hyödyntäminen jää opettajan vastuulle. Laulut on varta vasten sanoitettu palvelemaan sanaston opettelua, mutta jos opettaja seuraa orjallisesti kirjan suosituksia, jää musiikin todellinen potentiaali piiloon. Peleissä ja leikeissä ei ohjeisteta hyödyntämään kirjan omia musiikkeja, saati muuta musiikkia. Joissakin peleissä musiikki soi taustalla ja sen pysähtyessä tulee toimia tietyllä tavalla samaan tyyliin kuin High five! -sarjan toiminnallisissa tehtävissä.

TAULUKKO 8 Allihopa! 1 (2023) -kirjan laulut ja lorut osioineen

Osio	Laulut kpl	Lorut kpl
Tehtävä 1	1	0
Tehtävä 3	4	0
Tehtävä 4	5	0
Tehtävä 7	2	0
Tehtävä 5	1	0
Tehtävä 9	0	1
Yhteensä	= 13	= 1

7.3 Allihopa! 2

Allihopa! 2 (Liljeqvist, Ostrow & Sinisalo 2023) toimii myös erilaisilla ajoituksilla. A1-oppilailla se jatkaa Framin ja Allihopa! 1:n jälkeen viidennen ja kuudennen luokan ajan. Kirjan voi aloittaa myös viidennen luokan keväällä tai kuudennella luokalla. Allihopa! 2 jatkaa aiempien osien kanssa samalla rakenteella ja samoilla tutuilla hahmoilla, jotka ensimmäisessä osassa seikkailivat. Se tutustuttaa oppilaat Pohjoismaihin ja Ahvenanmaahan ja maantieteellisen laajentumisen lisäksi sanasto, ja teemat ovat laajempia kuin ensimmäisessä osassa. Pääkappaleita on 12 ja lisäksi A1-kieltä lukeville on 12 bonuskappaletta. Bonus-kappaleita voi käyttää myös A2-oppilailla esimerkiksi ylöspäin eriyttämiseen. (Liljeqvist, Ostrow & Sinisalo 2021.)

Kirjan kielelliset tavoitteet on listattu kappalekohtaisesti opettajan materiaalissa. Sanasto laajenee ensimmäisestä osasta ja sisältää esimerkiksi matkustus-, viestintä- ja liikennesanastoa. Lisäksi harjoitellaan kertomaan päivämäärä, neuvoa tietä, oma mielipide, omista vahvuuksista ja aiemmin tapahtuneesta, sekä kysymään apua. Kielitiedon osalta tavoitteena on harjoitella apuverbit, verbit ja niiden taivutus, adjektiivit ja niiden taivuttaminen sekä vertailumuodot, pronominit, substantiivit ja niiden taivutus, imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti, partikkeliverbit, päälauseen sanajärjestys, persoonapronominien objektimuoto, sekä imperatiivi. Ääntämisen erikseen mainitut tavoitteet ovat pitkä ja lyhyt vokaali, suomenruotsin ja riikinruotsin erot ja tanskan ääntäminen Tanskaan liittyvässä kappaleessa. (Liljeqvist ym. 2021.)

Pääkappaleista yhdessätoista on teemaan liittyvin sanoin sanoitettu laulu samaan tapaan kuin ensimmäisessä Allihopassa. Ohjeistus on jälleen kuuntele ja laula mukana, tosin yhdessä kappaleessa laulun sijaan kehoitetaan leikkimään mukana, sillä kirjan mukaan kyseessä on loru. Tämä kirjan ainut loru ei kuitenkaan ole loru, sillä siitä puuttuvat rytmi ja riimit. Kyseessä on keskustelu, jossa kysytään mitä toinen tekee vapaa-ajalla ja toinen vastaa kirjan tekstin mukaisesti. Tehtävä on ohjeistettu niin, että seistään piirissä ja kukin kysyy oikeanpuolimmaiselta ja vastaa vasemmanpuolimmaiselta. (Liljeqvist ym. 2023, 126.) Opettajan materiaalin

kappaleessa 12 on myös loruvinkkejä ja lisätehtävä, jossa hypitään narua ja lasketaan tai lausutaan loruja ruotsiksi (Liljeqvist ym. 2023, 284).

Bonuskappaleissa ei ole musiikkisisältöjä, paitsi kahdessa Kappsäck-tehtävässä. Kappsäck-tehtävät ovat itsenäisiä portfolio-/projektitehtäviä jokaisen kappaleen ja bonuskappaleen lopussa (Liljeqvist ym. 2021, 21). Kappsäck-tehtävissä on useampi tehtävä, joista kirja ohjaa valitsemaan yhden. Toisessa pidetään pohjoismaisilla kielillä olevista kappaleista levyraati ja toisessa keksitään siivoustanssi Pepin siivouslauluun ”Städa städa varje fredag”. (Liljeqvist ym. 2023.) Koska bonuskappaleilla ei ole kullakin omaa laulua, on A1-ruotsia lukevilla vain noin joka toisessa kappaleessa musiikkitehtävä.

Kaikki laulut Allihopa! 2:ssa on melodian ja instrumentaalitaustan puolesta käytetty jo Framissa ja Allihopa! 1:ssä. Kaksi jo aiemmissa osissa käytettyä laulua on Allihopa! 2:ssa kaksi kertaa eri sanoin. (Liljeqvist ym. 2023.) Tämä laulujen kierrättäminen poistaa uudelleensanoitettujen lastenlaulujen idean siitä, että ne voisi parhaimmillaan oppia ulkoa ja siten tukea sanaston oppimista. On toki mahdollista oppia sama melodia uusilla sanoilla, mutta jos kyseessä on tuttu lastenlaulu, jonka jo osaa omalla äidinkielellään, voi olla vaikeaa oppia montaa kertaa samaa laulua uusilla vieraskielisillä sanoituksilla. Jos taas halutaan käyttää muusta syystä samaa melodiaa ja instrumentaalitaustaa, voi kahden nyt erilliseksi sanoitetun kappaleen muokata liittymään toisiinsa niin, että uudet sanat olisivatkin ikään kuin jo opitun kappaleen toinen säkeistö.

Ensimmäiseen osaan verrattuna kappaleiden sanoituksiin palataan Allihopa! 2:ssa useammin. Tehtävät voivat olla esimerkiksi ”ympyröi laulusta kaikki sanat, joita et osaa” tai ”alleviivaa laulusta kaikki viikonpäivät”. (Liljeqvist ym. 2023.)

b) Ringa in. Ympyröi laulusta kaikki kotitöihin liittyvät ilmaisut.

Opettajan materiaalissa on jokaisen peruskappaleen kohdalla lista musiikkivinkeistä. Niistä ei ole tarkempaa tietoa oppaassa, mutta luulen niiden liittyvän käsiteltävään kappaleeseen ja sen teemaan. Opettajan oppaassa on myös koottu juhlapäiviin liittyviä lisämateriaaleja, joissa on listattuna myös juhlapäiviin sopivia lauluja. Opettajan oppaan leikki- ja peliohjeistuksissa joissakin käytetään taustamusiikkia, eli listattuja musiikkiehdotuksia voi käyttää esimerkiksi silloin. (Liljeqvist ym. 2021.)

TAULUKKO 9 Allihopa! 2 (2023) -kirjan laulut ja lorut osioineen

Osio	Laulut kpl	Lorut kpl
Tehtävä 4	9	1
Tehtävä 5	1	0
Yhteensä	= 10	= 1

TAULUKKO 10 Fram! ja Allihopa! -sarjojen musiikkitehtävät

Kirjasarjan osa	Tehtävät, joissa laulua hyödynnetään oppimisessa	Tehtävät, joissa lorujahyödynnetään oppimisessa	Muut tehtävät, joissa käytetään musiikkia
Fram!	11	8	5
Allihopa! 1	13	0	3
Allihopa! 2	11	1	4
Yhteensä:	= 35	= 9	= 12

Taulukko 10 esittelee ruotsin oppikirjojen musiikkisisällöt samaan tapaan kuin taulukko 6 englannin (ks. Luku 6.5). Musiikin käyttö on alakoulun ruotsin oppikirjoissa tämän vertailun perusteella merkittävästi vähempää kuin englannin. Kirjasarjan osat jakaantuvat kuudelle vuodelle, jolloin laultehtäviä tulee jokaiselle vuodelle keskimäärin noin kuusi, kun englannin puolella niitä on keskimäärin yli 20 lukuvuotta kohden. Myös lorutehtävien ja muiden musiikkitehtävien määrä on todella pieni.

7.4 Tulosten luotettavuus

Aineistona toimivien kirjasarjojen vertailussa on otettava huomioon se, että Allihopa! -sarja on vielä hyvin tuore ja sen ensimmäinen painos on vuodelta 2020, kun High five! -sarja on saanut ”etumatkaa” kehittämiseensä jo vuodesta 2015. Tästä mainitsi myös oppikirjailija Katarina Liljeqvist sähköpostin välityksellä: ”Muut kirjat ovat menneet ”arviointiseulan” läpi jo monta kertaa verrattuna Allihopa 2-kirjaan.” (K. Liljeqvist, henkilökohtainen tiedonanto). Fram! (2018) ja High five! 1-2 (2019) ovat enemmän vertailukelpoisia, sillä niiden ensipainokset ilmestyivät vuoden sisällä toisistaan.

On myös otettava huomioon se tosiasia, että A1-englantia opetetaan Suomessa selvästi enemmän kuin ruotsia. Tämä ei tietenkään saisi teoriassa vaikuttaa opetuksen laatuun, tasoon tai oppimateriaaleihin, mutta käytännössä se vaikuttaa silti. Kustantamoiden budjetoinnissa tämä näkyy juuri Allihopa! -sarjan kohdalla, sillä kustantamo Sanoma Pron toiveesta samoja lauluja kierrätettiin ja melodiat ovat tekijänoikeusvapaita (K. Liljeqvist, henkilökohtainen tiedonanto). Allihopa! -sarjan tekijä Johanna Andtsjö valaisee, että tekijöillä olisi ollut innostusta käyttää ”oikeita” ruotsalaisia kappaleita tai säveltää kokonaan uusia kappaleita, mutta tämä ei kustantamon puolesta ollut mahdollista (J. Andtsjö, henkilökohtainen tiedonanto).

Aineiston käsittelyssä ja tulosten keräämisessä on jätetty pois ruotsin kirjasarjoihin liittyvät Arttu- ja Sanasto-sovellukset, sekä Bingel-tehtävät ja englannin digiopetusmateriaalin digilisätehtävät. Syy tähän on se, että tämä tutkimus käsittelee nimenomaan painetun kirjan käyttäjiä ja kirjan varsinaisia sisältöjä. Oppikirjasarjojen opettajan oppaiden lisämateriaalit on laskettu mukaan tuloksiin.

Musiikkitehtävien laskemisessa minun täytyi kaikista eniten tehdä linjauksia siihen, mikä lasketaan musiikkitehtäväksi ja mitkä tehtävät ovat erillisiä toisistaan. Jos tehtävässä oli a ja b -kohta, joissa musiikkia käytettiin, laskin nämä kohdat erillisiksi tehtäviksi. High five! 1-2-kirjassa tehtävät jaetaan kahteen tasoon I ja II. Tällöin laskin I-tason ja II-tason tehtävät erillisiksi tehtäviksi, vaikka niiden sisällä olikin useita

vaiheita ja kohtia. Vaiheet olivat kuitenkin enemmän ehdotuksia ja vinkkejä esimerkiksi laulun käsittelemiseen, eivät itsenäisiä tehtäviä (ks. Kuva 10). Muut musiikkitehtävät -kategoriaan laskin kaikki, joissa käytetään taustamusiikkia tai etsittiin, kuunneltiin, sävellettiin, sanoitettiin tai käsiteltiin musiikkia. Esimerkiksi bändiin liittyvän esitelmän tekoa en laskenut musiikkitehtäväksi, sillä musiikki ei ole sen keskiössä oppimismenetelmänä, vaan bändi.

8 POHDINTA

8.1 Tulosten yhteenveto

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millä tavoin musiikkia hyödynnetään alakoulun kielenopetuksessa. Tulosten perusteella musiikkia hyödynnetään vaihtelevasti, mutta tasaisesti. Erityisesti englannin kielen puolella sitä hyödynnetään monipuolisesti erilaisilla lauluilla ja loruilla.

Tulosten perusteella musiikkia käytetään eniten sanaston harjoittelun tukeva. Tällaista käyttöä tukevat niin opetussuunnitelma kuin tutkimuskin. (Ks. Luvut 3.2. ja 4.2.) Molemmat kirjasarjat hyödyntävät musiikkia teemoihin tutustumisessa (eli kirjan kappaleiden alussa) ja toiminnallisten tehtävien taustalla. Molemmat kirjasarjat kannustavat myös musiikin käyttämiseen varsinaisten tehtävien ulkopuolella lisämateriaaleissa, joihin on kerätty paljon musiikki- ja toimintavinkkejä.

Tutkimus tarjoaa oivan tilaisuuden jatkotutkimuksille. Tämän tutkimuksen pohjalta voisi esimerkiksi selvittää, millaisia kokemuksia opettajilla on kirjasarjojen käytöstä musiikin näkökulmasta. Olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka suuri osa kielen- ja luokanopettajista hyödyntää työssään kirjojen musiikkisisältöjä, onko se heille luontevaa ja mitä he kaipaisivat kirjoilta helpottamaan omaa työtään.

Kielellisiin tavoitteisiin sanaston osalta musiikki kulkee molemmissa kirjasarjoissa koko ajan mukana. Laulujen sanoitukset käsittelevät kappaleiden teemoja ja auttavat sanojen muistamisessa. Musiikki on siis mukana juuri tavoitteiden saavuttamista varten.

Englanti

High five! -kirjasarja on kokonaisuudessaan hyvä esimerkki siitä, millä tavoin musiikkia kannattaa hyödyntää kielen opetuksessa. Siinä yhdistyvät musiikin ammattilaisten arvioimat ikätasoon sopivat laulut ja lorut, sekä kielen ammattilaisten laatimat tekstit. High five! hyödyntää runsaasti loruja laulujen ohella ja käyttää niitä kielen eri osa-alueiden oppimisen apuna. Kuullun ymmärtäminen, lausuminen, kielitieto ja sanasto saavat kaikki musiikkia ja rytmiä tukemaan oppimista. High five! -sarjassa perustellaan myös miksi lauluja, loruja ja musiikkia käytetään ja yhdistää niiden käytön suoraan tavoitteisiin. Hyötysuhteen ymmärtää siten niin opettajat kuin oppilaatkin, eikä musiikki jää irralliseksi osaksi kielen oppimisprosessia.

Kirjasarjan sisällä tapahtuu hieman vaihtelevuutta millä tavoin ja kuinka paljon musiikkia käytetään. Laulut siirtyvät kappaleen aloituksesta tehtäväkirjaan ja lorut ottavat suuremman roolin kirjasarjan edetessä. Taustamusiikkia käyttävät toiminnalliset tehtävät vähentyvät opettajan lisämateriaaleista. Laulujen ja lorujen siirtyminen eri osioihin vaikuttaa olevan harkittua, ei sattumanvaraista. Sarjaa kehittäessä lisäksi nuottiliitteen kaikkiin sarjan kirjoihin integraatiota edistämään.

Ruotsi

Fram! ja Allihopa! -kirjojen muodostama A1-ruotsin oppimispolku on toiminnallinen, monipuolinen ja musiikki kulkee sen mukana tasaisesti. Melkein jokaisessa kappaleessa on laulu, jonka ohjeena on laulaa mukana. Laulamisen lisäksi laulujen ympärille voisi kehittää toiminnallisuutta ja pelillisyyttä. Toiminnallisuutta lisäävät ohjeet voisivat olla opettajan materiaalissa, jolloin niihin olisi helppo tarttua eikä elävöittämisestä tarvitsisi keksi joka kerta itse. Jos opettaja suhtautuu musiikkiin avoimesti, luovasti ja rohkeasti, voi musiikista saada paljon irti. Pahimmassa tapauksessa kappaleet kuunnellaan vain kerran kaksi, eivätkä ne silloin yllä juuri hyödyntämään oppimista. Koska laulut ovat kirjasarjan ainoa musiikillinen anti, jäisi tässä tapauksessa kaikenlainen musiikin hyödyntäminen pois ruotsintunneilta.

Kirjojen tekijöistä tavoitin Katarina Liljeqvistin ja Johanna Andtsjön sähköpostitse. Liljeqvist kertoo, että laulujen niin sanottu kierrätys on kustantamo Sanoma Pron toive ja Andtsjö lisää, että syy on todennäköisesti pienempi budjetti, kuin esimerkiksi A1-englannin kirjoissa, joita lukee paljon suurempi osa oppilaista (ks. Luku 3).

Mitä tulee instrumentaalitaustoihin, Andtsjö kertoo niiden olevan samat kuin aiemmin Sanoma Prota ilmestyneen saksan kielen oppikirjan *Los Gehtsin* instrumentaalitaustat. Käyttämällä niitä voitiin säästää kirjan kustannuksissa. Andtsjö (2023) kertoo miettineensä, että menevätkö ruotsin ja saksan kielet sekaisin, kun käytetään samoja lauluja ja instrumentaaleja. Hän päätteli, että tuskin kukaan opiskele alakoulussa ruotsia ja saksaa samaan aikaan. Teoriassa se on mahdollista, jos oppilas lukee A1-kielenä ruotsia tai saksaa ja ottaa vapaaehtoisen A2-kielen ruotsia tai saksaa. Käytännössä tällainen kombinaatio on harvinainen.

Liljeqvist mainitsee myös *Allihopa! 2*-kirjan lorun, jonka arvioin olevan tavallista keskustelua (ks. Luku 7.3). Alkuperäinen tarkoitus oli lukea kyseinen loru rap-tyylisesti, mutta sitä ei valitettavasti saatu mukaan. Liljeqvist on ollut mukana sanoitusten teossa ja on itse toiselta koulutukseltaan musiikkipedagogi. Opettajan materiaalin musiikkivinkit ovat valittu sopiviksi kuhunkin teemaan. (K. Liljeqvist, henkilökohtainen tiedonanto; J. Andtsjö, henkilökohtainen tiedonanto.)

8.2 Tehtävänannot

Tehtävänannoilla on yllättävän tärkeä rooli musiikillisissa tehtävissä. Oppilaan kirja on syytä pitää ytimekkäänä, sillä ohjeiden lukemista ja noudattamista vasta harjoitellaan. Sen sijaan opettajan oppaassa näen monipuoliset musiikin käyttövinkit ja -ohjeet tärkeinä. Ne madaltavat kynnystä musiikin käyttöön, jos se ei ole tuttua. Se tarjoaa ideoita ja käsittelytapoja, joita ei itse osaisi ajatella tai keksiä opetustilanteessa. Opetuksen suunnittelusta se taas säästää aikaa samasta syystä – opettajan ei tarvitse keksiä itse elävöittäviä aspekteja tehtävään. Kattavista ohjeista ei ole mitään

haittaakaan, sillä opettaja voi käyttää niistä sen osan kuin kokee tarpeelliseksi ja ajallisesti sopivaksi.

Taso II

Lauletaan laulua ja kosketaan samalla laulussa mainittua kehonosaa.

Jokaisen säkeistön jälkeen **lauletaan** yksi kehonosa **ilman ääntä** ja pelkästään kosketaan kyseistä kehonosaa, kunnes viimeinen säkeistö lauletaan pelkästään koskemalla kehonosia.

Lauletaan laulu eläytyen **eri tunnetiloihin**, esimerkiksi iloisesti, surullisesti, väsyneesti, innostuneesti, pelokkaasti ja vihaisesti.

Opettaja jakaa oppilaille **kuvakortit** laulussa mainituista kehonosista. Osa sanoista on lisäsanakorteissa. Oppilaat laulavat laulua. Oppilas, jonka kortissa oleva kehonosa mainitaan, nostaa kortin ylös. Laulua voidaan laulaa myös äänettömästi niin, että oppilaat pelkästään nostavat korttinsa ylös laulun oikeassa kohdassa.

Lisää laulu- ja loruvinkkejä löytyy oppaan s. 176.

KUVA 10 Esimerkki tehtävänannosta opettajan oppaassa (Kalaja ym. 2020b, 164).

Tässä esimerkissä on yhden tehtävän sisälle saatu neljä eri toiminnallista tapaa hyödyntää laulua ja todella ottaa siitä kaikki irti. Välillä toiminnalliset ohjeet on vaikeita sanallistaa, mutta ne ovat vaivan arvoisia. Monesti opettajat (ja myös oppilaat) keksivät uusia ja muokkaavat vanhoja pelejä ja leikkejä lennosta, joten liian vakavasti ohjeistuksia ei kannata ottaa.

Kieliä opettavat alakoulussa myös luokanopettajat, joilla ei ole aineenopettajan opintoja kielestä taustalla, ja musiikkikoulutustakin luokanopettajaopinnoissa on erittäin vähän. Musiikinopettaja osaa automaattisesti opettaa oppilaille laulun ensin hitaasti säe kerrallaan, toistaen perässä ja niin edelleen. Tämä ei kuitenkaan ole itsestään selvää kaikille opettajille. Jos toimitaan täysin kirjan ohjeiden mukaan, niin lapset eivät välttämättä ehdi oppia laulua laisinkaan, kun vieraskieliset sanat vilisevät nopeasti ohi ja pian jo siirrytään taas eteenpäin tunnin aiheessa.

8.3 Integraatio

Integraatio on nykypäivänä ”kuuma peruna” opetuksessa. Ilmiölähtöisyys ja oppiainerajojen rikkominen tukee parhaimmillaan eri oppiaineita muodostaen konkreettisen kokemuksen siitä, mitä hyötyä eri aineiden opiskelusta on. Englannin

tunnilla opittu lausuminen tukee musiikin oppimista ja pian huomaa osaavansa laulaa englanninkielisen lempikappaleensa tai musiikintunnilla soitettu ruotsalainen laulu voi avautua ruotsin tunnilla, kun sen sanoituksiin perehdytään tarkemmin.

Kielen oppikirjoissa oleva musiikki tulisi saada oppilaille mahdollisimman saavutettavaksi ja siihen aineistona toimineet oppikirjat ovat tarttuneet. Molempien kirjasarjojen musiikit ovat oppilaan saatavilla digiaineistossa myös kotona. Erityisen hyvä olisi, jos käytössä olisi myös nuottimateriaali musiikintunneille käytettäväksi. Lastenlaulujen nuotit löytyvät myös netistä, mutta sävellaji, sovitus ja versio voivat vaihdella. Lisäksi sanoitukset ovat tietenkin eri kuin kirjasarjaa varten laaditut sanoitukset. Vaikka musiikin- tai luokanopettaja, joka oppilaille opettaa musiikkia osaisikin nopeasti soittaa korvakuulolta kirjasarjojen kappaleet, se ei käy oppilailta yhtä nopeasti. Nuotit ovat suuri apu oppilaille musiikintunnilla ja helpottavat musiikinopettajan helpotettujen ja kohdennettujen materiaalien tekemistä.

9 AINEISTON LÄHDETIEDOT

Andtsjö, J., Ostrow, K. & Sinisalo, A. (2023). *Allihopa! 1. Digiopetusmateriaali*. Helsinki: Sanoma Pro.

Andtsjö, J., Ostrow, K. & Sinisalo, A. (2020). *Allihopa! 1. Opettajan materiaali*. Helsinki: Sanoma Pro.

Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2020a). *High five! 1–2. Esitysmateriaali*. Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.

Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2019a). *High five! 1–2*. Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.

Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2020b). *High five! 1–2. Teacher's Material. Verkkojulkaisu*. Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.

Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2019b). *High five! 3. Digiopetusaineisto*. Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.

Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2015). *High five! 3. Texts*. Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.

Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2020c). *High five! 3, Teacher's material verkkojulkaisu*. Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.

Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2019c). *High five! 4. Digiopetusaineisto*. Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.

Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2016). *High five! 4. Texts*. Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.

Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R. & Pelli-Kouvo, P. (2017). *High five! 4. Teacher's material verkkojulkaisu*. Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.

Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2018a).

- High five! 5. Digiopetusaineisto.* Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.
- Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2018b). *High five! 5. Texts.* Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.
- Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R. & Pelli-Kouvo, P. (2018). *High five! 5. Teacher's material verkkojulkaisu.* Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.
- Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2019d). *High five! 6. Digiopetusaineisto.* Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.
- Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R., Mäkinen, J. & Pelli-Kouvo, P. (2019e). *High five! 6. Texts.* Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.
- Kalaja, M., Korpela, N., Kuja-Kyyny-Pajula, R. & Pelli-Kouvo, P. (2019). *High five! 6. Teacher's material verkkojulkaisu.* Helsinki: Otava Publishing Company Ltd.
- Kanervo, P., Laukkarinen, A., Ostrow, K. & Pulkkinen, L. (2023). *Fram! Digiopetusmateriaali.* Helsinki: Sanoma Pro.
- Liljeqvist, K., Ostrow, K. & Sinisalo, A. (2023). *Allihopa! 2. Digiopetusmateriaali.* Helsinki: Sanoma Pro
- Liljeqvist, K., Ostrow, K. & Sinisalo, A. (2021). *Allihopa! 2. Opettajan materiaali.* Helsinki: Sanoma Pro
- Ostrow, K. & Pulkkinen, L. (2018). *Fram! Opettajan materiaali.* Helsinki: Sanoma Pro.
- Otava Oppimisen palvelut. (2023). Haettu 12.3.2023 osoitteesta <https://oppimisenpalvelut.otava.fi/oppimateriaalit/luokat-1-6/high-five-ops-2016/>
- Sanoma Pro. (2022). Haettu 12.3.2023 osoitteesta <https://www.sanomapro.fi/sarjat/allihopa/> ja <https://tuotteet.sanomapro.fi/tuotteet/alakoulu/ruotsi/bu581438-fram.html>

10 LÄHDELUETTELO

Andtsjö, J. Henkilökohtainen tiedonanto. 1.4.2023

Besson, M. & Schön, D. (2003). Comparison between language and music. Teoksessa Peretz, I. & Zatorre, R. J. (toim.) *The Cognitive Neuroscience of Music*. Oxford: Oxford University Press. (267–293).

Bäckgren, N. (2023). Musiikin opetus voi olla yksi ratkaisu koulujen eriytymiseen, sanovat huippututkijat. Helsingin sanomat. Haettu 10.4.2023 osoitteesta <https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000009440439.html>

Huotilainen, M. (2007). Musiikki ja oppiminen aivotutkimuksen valossa. Teoksessa Aro, A., Hartikainen, M., Hollo, M., Järnefelt, H., Kauppinen, E., Ketonen, H., Manninen, M., Pietilä, M. & Sinko P. (toim.) TAIDE JA TAITO – KIINNI ELÄMÄSSÄ! Taito- ja taidekasvatuksen julkaisu. Helsinki: Opetushallitus. (40–48).

Huotilainen, M. (2019). *Näin aivot oppivat*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karjalainen, K. Henkilökohtainen tiedonanto. 21.3.2023.

Kuronen, M. & Leinonen, K. (2011). *Svenskt uttal för finskspråkiga*. Tammerfors: Tampereen yliopistopaino.

Leimu, I. (2021). *Kieli tarttuu leikiten – Varhennettu kielenopetus*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Liljeqvist, K. Henkilökohtainen tiedonanto. 31.3.2023.

Linnavalli, T. (2019). Effects of musical experience on children's language and brain development. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Moreno, S., Bialystok, E., Barac, C., Schellenberg, E. G., Cepeda, N. J. & Chau, T. (2011). Short-term music training enhances verbal intelligence and executive function. *Psychological Science*, 22, 1425–1433.

- Mäntylä, K. (2021). Toiminnallisuus kielen opettamisessa. Teoksessa Hurme, H & Maijala, M. (Toim.), *Vauhtia ja virikkeitä varhennettuun kielenopetukseen : Opas varhentaville opettajille*. Turun yliopisto. (58–63). Haettu 4.4.2023 osoitteesta: <https://www.utupub.fi/handle/10024/152526>
- Nolen-Hoeksema, S., Loftus, G., Lutz, C & Fredrickson, B. (2014). Atkinson and Hilgard's Introduction to psychology. Lontoo: Cengage Textbooks.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, T., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2015). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: PS-kustannus.
- Operight-hanke. Voiko YouTube -videon näyttää opetuksessa? Haettu 12.3.2023 osoitteesta: <https://operight.fi/artikkeli/verkkoymparistot/voiko-youtube-videon-nayttaa-opetuksessa>
- Pasanen, U. (1992). *Roolileikkejä kielellä: Kieliä draaman ja musiikin keinoin*. Juva: WSOY.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (2014). Saatavilla osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>
- Prashnig, B. (2000). *Erilaisuuden voima. Opetustyyli ja oppiminen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rajala, H. Henkilökohtainen tiedonanto. 23.2.2023.
- Rajala, H. Henkilökohtainen tiedonanto. 16.3.2023.
- Salmela, K. (2023). *Opettajan tekijänoikeuskäsikirja – Selviytymisopas tekijänoikeuksien viidakkoon*. Helsinki: Edita.
- Suomen kieltenopettajien liitto ry (SUKOL). (2022). Kielivalinnat vuosiluokilla 1–6. Haettu 4.12.2022 osoitteesta https://www.sukol.fi/liitto/uutiset/tilastotietoa/tilastotietoa_kielivalinnoista/perustietoa_kielivalinnoista/vuosiluokilla_1_6
- Särkämö, T. & Tervaniemi M. (2010). Musiikin ja puheen suhde. Teoksessa: Korpilahti, P., Aaltonen, O. & Laine, M. (toim.). *Kieli ja aivot*. Turku: Turun yliopisto. (43–50).
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2020). Englantia opiskelevien osuus kasvussa peruskoulujen alaluokilla. Verkkojulkaisu. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu

10.12.2022 osoitteesta

https://www.stat.fi/til/ava/2019/02/ava_2019_02_2020-05-20_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT). (2021). Vieraskielisten määrä kasvoi yli 25 000 henkilöllä. Verkkajulkaisu. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 10.12.2022 osoitteesta https://stat.fi/til/vaerak/2021/vaerak_2021_2022-03-31_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT). (2022). Englannin opiskelu ennallaan peruskoulujen alaluokilla vuonna 2021. Verkkajulkaisu. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 10.12.2022 osoitteesta <https://www.stat.fi/julkaisu/ckg689cz41rur01634za8x1fo>

Suomen virallinen tilasto (SVT). (2023). Perusopetuksen vuosiluokkien 1-9 ja lisäopetuksen suorittaneiden kielivalinnat. Verkkajulkaisu. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 5.4.2023 osoitteesta: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_ava/statfin_ava_px_t_12a9.px/table/tableViewLayout1/

Teosto ry. (2023). Musiikin käyttö opetuksessa. Haettu 12.3.2023 osoitteesta: <https://www.teosto.fi/musiikin-kayttoluvat/musiikin-kaytto-opetuksessa/#kunnalliset-koulut-ja-oppilaitokset-musiikinkayttoluvat>

Varhennetun vieraan kielen opetussuunnitelma (VOPS). (2019). Saatavilla osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/a1-kielen-opetus-luokilla-1-2>